

RISIKO- OG KAPITALSTYRING 2016

Offentliggjøring av finansiell informasjon for SpareBank 1 SR-Bank ASA

INNHold

INNLEDNING	4
ÅRET 2016.....	5
SPAREBANK 1 SR-BANK ASA	6
SPAREBANK 1-ALLIANSEN	7
KAPITALDEKNING	8
Kapitaldekningsregelverk	8
Ansvarlig kapital	8
Kombinerte bufferkrav.....	11
Faktisk kapitaldekning.....	12
Uvektet kjernekapitalandel.....	13
RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	14
Formål	14
Overordnet risikoeksponering	14
Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)	15
Organisering.....	17
KREDITTRISIKO.....	20
Generelt om kredittrisiko	20
Utvikling i kredittrisiko	20
Styring av kredittrisiko	23
Måling av kredittrisiko	25
Risikoklassifiseringssystemet	25
Sikkerheter og andre risikoreducerende tiltak.....	28
Validering	29
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall.....	32
Mislighold og nedskrivninger	36
Risikovektet balanse for kredittrisiko.....	37
MARKEDSRISIKO	38
Generelt om markedsrisiko	38
Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater	38
Obligasjonsporteføljen	39
Renterisiko	40
Valutarisiko	40
Verdipapirrisiko aksjer	40
OPERASJONELL RISIKO.....	41
Styring av operasjonell risiko	41

Måling av operasjonell risiko	41
Utvikling i operasjonell risiko	41
Risikovektet balanse for operasjonell risiko.....	42
LIKVIDITETSRISIKO	43
Generelt om likviditetsrisiko	43
Styring og måling av likviditetsrisiko	43
EIERRISIKO	45
Styring av eierrisiko	45
Generelt om eierrisiko	45
FORRETNINGSRISIKO	47
OMDØMMERISIKO	47
STRATEGISK RISIKO	48
COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)	48
Compliance policy	48
Styring av compliance risiko.....	48
Compliance Verdipapirforetaket.....	48
GODTGJØRELSESORDNINGEN I SPAREBANK 1 SR-BANK	49
Veiledende retningslinjer for det kommende regnskapsåret	49
FORKORTELSER OG DEFINISJONER.....	52
OVERSIKT OVER FIGURER	53
OVERSIKT OVER TABELLER.....	54
VEDLEGG.....	56

INNLEDNING

Konsernets informasjonsstrategi vektlegger utstrakt dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus.

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 SR-Bank bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og -prosesser som er i tråd med ledende internasjonal praksis. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikrer samtidig finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Denne rapporten er utarbeidet for å gi markedet best mulig informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Rapporteringen er i henhold til kravene i Kapitalkravforskriftens del IX: *Offentliggjøring av finansiell informasjon* og oppdateres årlig. Informasjon om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital oppdateres kvartalsvis i egne vedlegg.

Kapitaldekningsregelverket består av tre pilarer. Pilar 1 stiller krav til bankenes kapital og gir en beskrivelse av målemetodene for risikovektet volum. Rapporten inneholder informasjon om metodene som anvendes for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko i henhold til Pilar 1. Pilar 2 beskriver bankenes ansvar for å vurdere og holde kapital for andre risikoer enn de som inngår i Pilar 1. Rapporten inneholder også en beskrivelse av SpareBank 1 SR-Bank sine interne metoder for risiko- og kapitalstyring i henhold til Pilar 2. ICAAP-prosessen er en del av Pilar 2 og er beskrevet i kapittelet om Risiko- og kapitalstyring. Pilar 3 beskriver bankenes krav til offentliggjøring av informasjon. I Pilar 3 skal bankene offentliggjøre opplysninger som gir leseren mulighet til å vurdere bankenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll med risiko.

I januar 2015 publiserte Baselkomiteen reviderte krav til Pilar 3-rapportering gjennom «Revised Pillar 3 disclosure requirements January 2015». I desember 2016 offentliggjorde European Banking Authority (EBA) endelige retningslinjer for regulatoriske krav til offentliggjøring basert på Baselkomiteens krav. SpareBank 1 SR-Bank vil rapportere i henhold til de reviderte kravene fra og med årsslutt 2017.

SpareBank 1 SR-Bank har som hensikt å gi kraft til vekst og utvikling i regionen som konsernet er en del av. En totalvurdering av konsernets finansielle ståsted tilsier at konsernet er godt rustet for dette.

Aktiviteten i konsernets markedsområde har de to siste årene vært sterkt preget av oljeprisfallet som startet i juli 2014. Dette har gitt en markant økning i arbeidsledigheten og fall i prisene på bolig- og næringseiendom. Det siste halve året peker stadig flere undersøkelser og økonomiske indikatorer på at økonomien er i ferd med å ta seg opp i Norge. Arbeidsledigheten i Norge er blant de laveste i Europa, styringsrenten er på et historisk lavt nivå, og det forventes at nedgangen avtar i oljeinvesteringene. I løpet av året steg oljeprisen med over 50 prosent til om lag 50 USD pr fat.

I konsernets markedsområde er det også tegn til bedring. Ved inngangen av 2017 viser konjunkturbarometeret¹ utarbeidet for Sør- og Vestlandet at næringslivet i Rogaland, Hordaland og Agder er noe mer optimistiske med tanke på framtiden enn ved tilsvarende periode i fjor. Det forventes at veksten i økonomien vil ta seg noe opp i 2017, men trolig ikke nok til å skape vesentlig reduksjon i arbeidsledigheten. Enkelte næringer og bransjer venter økte ordreserver og bedre lønnsomhet fremover, mens andre – særlig oljeprisavhengige bedrifter – fortsatt har lave forventninger til investeringer, ordreserver og lønnsomhet.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risikoeksponering, og SpareBank 1 SR-Bank vurderes å ha en godt diversifisert kredittportefølje som synes robust i et krevende marked. På tross av krevende tider i regionen og økte nedskrivninger på utlån til oljerelatert virksomhet har SpareBank 1 SR-Bank levert solide resultater. Dette skyldes blant annet bedre risikoprising av utlån og sterkt kostnadsfokus. Både i bedriftmarkededivisjonen og i personmarkededivisjonen er det høyt fokus på risikostyring og porteføljeovervåking.

Utlån til personkunder utgjør 67 prosent av totale utlån (EAD)². Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som meget god med lavt tapspotensial. Så langt har ikke den negative utviklingen i

arbeidsledighet og boligpriser svekket kredittkvaliteten i porteføljen. Det alt vesentlige av porteføljen er sikret med pant i fast eiendom, og belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot markedsverdi på sikkerhetsobjektene.

Bedriftsmarkedsporteføljen utgjør 33 prosent av totale utlån (EAD), og kredittkvaliteten vurderes som god. Konsentrasjonsrisikoen mot store kunder og enkeltbransjer er redusert de siste årene, målt mot både kjernekapital og driftsresultat. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot næringseiendom som utgjør om lag 14 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD). Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere. Andelen ledig areal er begrenset, og en vesentlig del av porteføljen er rentesikret. Åtte prosent av den totale utlånsporteføljen er relatert til oljevirksomhet, hvor bransjegruppen offshore utgjør den største andelen. Den svake økonomiske utviklingen de siste to årene har medført noe økt misligholdssannsynlighet og økte nedskrivninger i offshoreporteføljen i 2016. Konsernet har så langt ikke opplevd vesentlig smitteeffekt i nedskrivninger fra oljerelatert virksomhet til andre sektorer.

SpareBank 1 SR-Bank oppfyller alle kapitalkrav per 31.12.2016. Ren kjernekapitaldekning er økt fra 13,3 prosent i 2015 til 14,7 prosent i 2016. Uvektet kjernekapitaldekning har økt fra 6,3 til 7,3 prosent. En balansert forfallsstruktur og diversifisering av fundingen på instrumenter og geografi bidrar til å redusere likviditetsrisikoen.

SpareBank 1 SR-Bank har bygget opp gruppevis nedskrivninger med 158 millioner kroner i 2016 til totalt 676 millioner kroner som en buffer mot fremtidige tap. Denne bufferen, i kombinasjon med en høy ren kjernekapitaldekning, en solid likviditetsbuffer og god risikostyring, gjør at konsernet etter egen vurdering er robust til å møte et krevende marked framover.

---

¹ Konjunkturbarometer publisert 8. februar 2017

² Inkludert portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SR-Boligkreditt AS

SPAREBANK 1 SR-BANK ASA

SpareBank 1 SR-Bank er Sør- og Vestlandets ledende finanskonsern

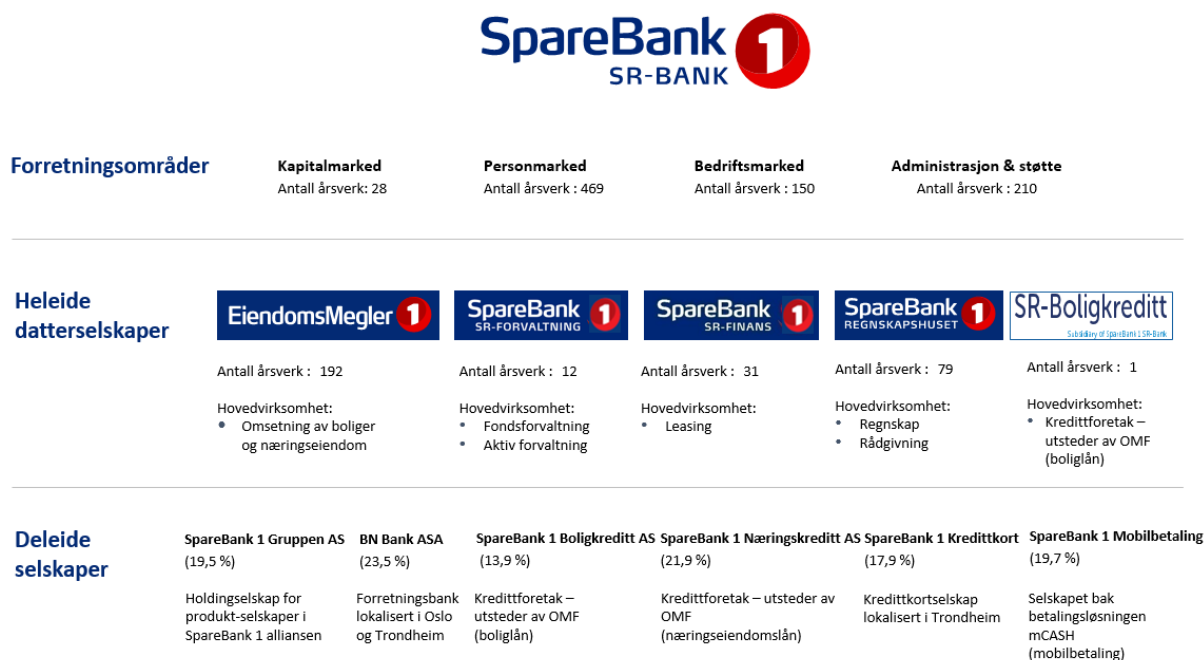
SpareBank 1 SR-Bank har vært blant Nordens mest lønnsomme finanskonsern de siste 15 årene. Konsernets markedsområde er Rogaland, Hordaland og Agder, med ca. 300.000 kunder. Antall ansatte er ca. 1.150.

SpareBank 1 SR-Bank er et finanskonsern med et komplett produktspekter overfor personmarked, næringsliv og offentlig sektor. I tillegg til selve bankvirksomheten har konsernet spesialkompetanse innen finansiering, valutarådgivning, fondsforvaltning, verdipapirhandel, forsikring, eiendomsmegling og finansiell rådgivning. Konsernets hovedkontor er lokalisert i Stavanger.

SpareBank 1 SR-Bank skal være kundens førstevalg på Sør- og Vestlandet, og gi kraft til vekst og utvikling i regionen. Dette skal oppnås ved å være nærmere folk og bedrifter enn konkurrentene. Å være nærmere folk og bedrifter innebærer å kjenne menneskene, bedriftene og markedene i regionen bedre. SpareBank 1 SR-Bank skal videre ha en bærekraftig og lønnsom forretningsmodell, med innovasjon, digitalisering og kostnadseffektivisering som viktige strategiske satsningsområder i årene som kommer.

Figuren nedenfor viser hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank.

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2016

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen er en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet.

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS.

De uavhengige bankene i SpareBank 1-alliansen er SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, Sparebanken Hedmark og Samarbeidende sparebanker (Samspar). Bankene i SpareBank 1-alliansen distribuerer finansielle produkter fra felleseide selskaper og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift,

systemutvikling og innkjøp. SpareBank 1-alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund.

SpareBank 1-alliansens overordnede mål er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurranseevne, lønnsomhet og soliditet.

Produktselskapene i SpareBank 1-alliansen eies av bankene gjennom holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. Figuren nedenfor gir en oversikt over eierstrukturen i SpareBank 1-alliansen.

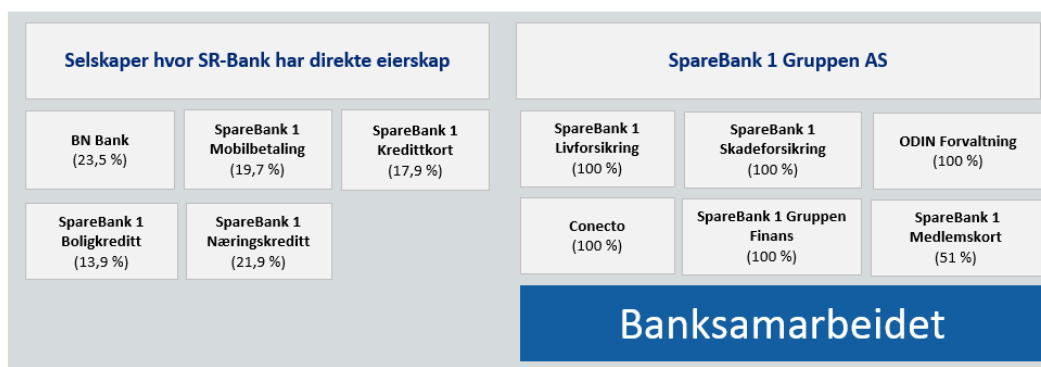
Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2016

Alliansens eiere

- Alle kreditt- beslutninger gjøres lokalt av den enkelte bank
- Stordriftsfordeler relatert til kostnader, IT løsninger, markedsføring og merkevarutbygging

Produkter, provisjon, utbytte ▲ ▼ Salg, låneportefølje, kapital

KAPITALDEKNING

SpareBank 1 SR-Bank har styrket kapitaldekningen betydelig gjennom de siste årene.

Kapitaldekningsregelverk

For å sikre at finansforetak vurderer og håndterer risiko på en effektiv og god måte samt at de er solide og robuste ovenfor svingninger og sjokk i økonomien, reguleres finansforetakene av finansielle myndigheter, blant annet med krav til kapitaldekning.

Kapitaldekningsregelverket Basel I, som fokuserte på minimumskrav for risikovektet kapital, ble innført i 1988. Svakheter ved Basel I medførte at EUs direktiv for kapitaldekning, Basel II, ble innført i Norge 1. januar 2007. Basel II ble innført som en videreføring og erstatning av Basel I, med det formål å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom bedre risikostyring og kontroll, mer risikosensitivt kapitalkrav, tettere tilsyn og mer informasjon til markedet. Basel II bygger på tre pilarer:

- **Pilar 1:** Minimumskrav til ansvarlig kapital. Pilar 1 er en videreutvikling og utvidelse av de allerede eksisterende reglene fra Basel I
- **Pilar 2:** Krav til risikostyring og internkontroll, herunder krav til interne prosesser for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP). Under Pilar 2 kan tilsynsmyndigheter stille krav til tilleggs kapital, dersom de mener at øvrige kapitalkrav ikke godt nok fanger opp den underliggende risikoen i en institusjon
- **Pilar 3:** Krav til rapportering og offentliggjøring av finansiell informasjon. Pilaren har som hensikt å virke disiplinerende på risikotakende aktører

Under Basel I og II er minimumskravet til ansvarlig kapital satt til åtte prosent av beregningsgrunnlaget, som etter Basel II beregnes for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko. Innføringen av Basel II åpnet for at banker kunne benytte interne metoder for beregning av kreditt risiko (IRB). Bruk av egne beregningsmetoder gir redusert beregningsgrunnlag, og dermed lavere krav til ansvarlig kapital for å nå samme kapitaldekning enn ved bruk av standardmetoden. Basel I-gulvet ble innført for å sikre at forskjellen i kapitalbehov beregnet med interne modeller og standardmodeller ikke skulle bli for stor. Basel I-

gulvet er satt til 80 prosent av krav til ansvarlig kapital under Basel I-regelverk.

Etter finanskrisen i 2008 la EU-kommisjonen frem et forslag til nytt kapitalkravdirektiv i EU, CRD IV. CRD IV bygger på de internasjonale anbefalingene i Basel III fra Baselkomiteen for banktilsyn, og inneholder blant annet skjerpede krav til ansvarlig kapital og krav til kapitalbuffere. For norske kredittinstitusjoner trådte CRD-IV i kraft fra og med juli 2014, med gradvis innføring frem til 1. juli 2016.

Minimumskravet til ansvarlig kapital fra Basel I og II på åtte prosent videreføres i CRD IV, men kravene til ansvarlig kapital ble skjerpet. Videre ble det innført krav til ulike kapitalbuffere som går utover dette minstekravet og som til sammen utgjør *kombinerte bufferkrav*.

Ansvarlig kapital

I henhold til allmennaksjeloven skal alle selskaper til enhver tid ha egenkapital og en likviditet som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet. Kapitaldekningsregelverket definerer i pilar 1 minimumskravet til ansvarlig kapital for følgende risikotyper: kreditt risiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

De ulike metodene for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital i pilar 1 er vist i figuren under.

Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

* Metodene krever tillatelse av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (også kalt regulatorisk kapital) utgjør åtte prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet

to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller (IRB). Ved bruk av interne modeller er det regulatoriske minimumskravet til kapital basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter.

SpareBank 1 SR-Bank har tillatelse til å bruke interne modeller for beregning av nødvendig krav til kapital for kredittrisiko i både personmarkedet (IRB-massemarked) og bedriftsmarkedet (avansert IRB-metode). Dette innebærer at risikoparameterne misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default) og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er beregnet ved hjelp av egne modeller.

IRB-systemet omfatter alle modeller, arbeids- og beslutningsprosesser, kontrollmekanismer, IT-systemer og interne retningslinjer og rutiner som benyttes i måling og styring av kredittrisiko. SpareBank 1 SR-Bank sin målsetting med IRB-

systemet er å danne grunnlag for god risikostyring og sikre tilfredsstillende kapitaldekning i forhold til risikoen som konsernet påtar seg. IRB-systemet griper inn i en betydelig del av konsernets virksomhet, og har bidratt til å heve kvaliteten på risikostyringen i SpareBank 1 SR-Bank betydelig.

SpareBank 1 SR-Finans AS er med virkning fra 1. januar 2017 fusjonert inn i SpareBank 1 SR-Bank ASA. Porteføljen som lå i SpareBank 1 SR-Finans er hovedsakelig leasingfinansiering, forbruksfinansiering og finansiering av billån med salgspant. Det er på lengre sikt planer om en overgang til IRB-metoden for denne porteføljen, men den rapporteres etter standardmetoden inntil videre.

De interne målemetodene som benyttes ved den interne risikostyringen gjennomgås i kapittel for kredittrisiko. Regulatoriske beregninger av risikoeksponering og kapitalkrav beregnes med utgangspunkt i de samme systemer og modeller som benyttes ved den interne risikostyringen, men med enkelte forskjeller i modeller og modellparametere. Effekten av disse forskjellene fremgår av tabell 32 i rapportens vedlegg.

Tabellen på neste side viser hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av minstekravene til ansvarlig kapital for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kreditrisiko	Stater – morbank	Standardmetoden
	Institusjoner – morbank	Standardmetoden
	Borettslag, lag og foreninger – morbank	Standardmetoden
	Foretak – morbank	IRB-Avansert
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked
	SpareBank 1 SR-Finans AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Investering AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Forvaltning AS – datterselskap	Standardmetoden
	Massemarked - SpareBank 1 Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	SR-Boligkreditt AS	IRB-massemarked
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt AS	Standardmetoden
	Foretak – BN Bank AS	IRB-Avansert
	Massemarked – BN Bank AS	IRB-massemarked
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetoden
	Valutarisiko- morbank	Standardmetoden
	Døtre og andre deleide selskap	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Andre deleide selskap	Standardmetoden

Investeringer i andre finansinstitusjoner per 31.12.2016:

SpareBank 1 Gruppen	19,5 %
Sparebanken Hedmark	1,6 %
Sandnes Sparebank	15,1 %
SpareBank 1 Kredittkort	18,1 %

Det skilles mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Investeringer i tilknyttede selskaper per 31.12.2016:

SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	15,3 %
SpareBank 1 Næringskreditt AS	21,9 %
BN Bank ASA ¹⁾	24,2 %

1) Inkludert indirekte eierandeler.

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og BN Bank AS. I konsernets kapitaldekning foretas en forholdsmessig konsolidering.

Kombinerte bufferkrav

I Basel III ble det, som nevnt over, innført krav til kombinerte bufferkrav utover minimumskravet til ansvarlig kapital. Disse er bevaringsbuffer, systemrisikobuffer, motsyklisk buffer og buffer for systemviktige finansinstitusjoner.

Bevaringsbuffer (2,5 prosent): Kravet til bevaringsbuffer på 2,5 prosent av bankens beregningsgrunnlag er konstant gjennom alle konjunkturer. Formålet med bevaringsbufferen er å sikre at bankene bygger kapital i høykonjunktur for å hindre at kapitalen faller under minimumskravet i perioder med lavkonjunktur.

Systemrisikobuffer (3 prosent): Systemrisiko kan defineres som en risiko for at finansiell ustabilitet gir forstyrrelser i tilbudet av finansielle tjenester av et omfang som kan gi betydelige negative virkninger på produksjon og sysselsetting. Systemrisikobufferen på tre prosent skal dempe de negative virkningene ved finansiell ustabilitet.

Motsyklisk buffer (0-2,5 prosent): Den motsykliske kapitalbufferen er fastsatt til 1,5 prosent fra 30. juni 2016, men økes til 2,0 prosent fra utgangen av 2017. Nivået fastsettes av Finansdepartementet etter råd fra Norges Bank, og størrelsen på bufferen avhenger av konjunktursituasjonen. Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor

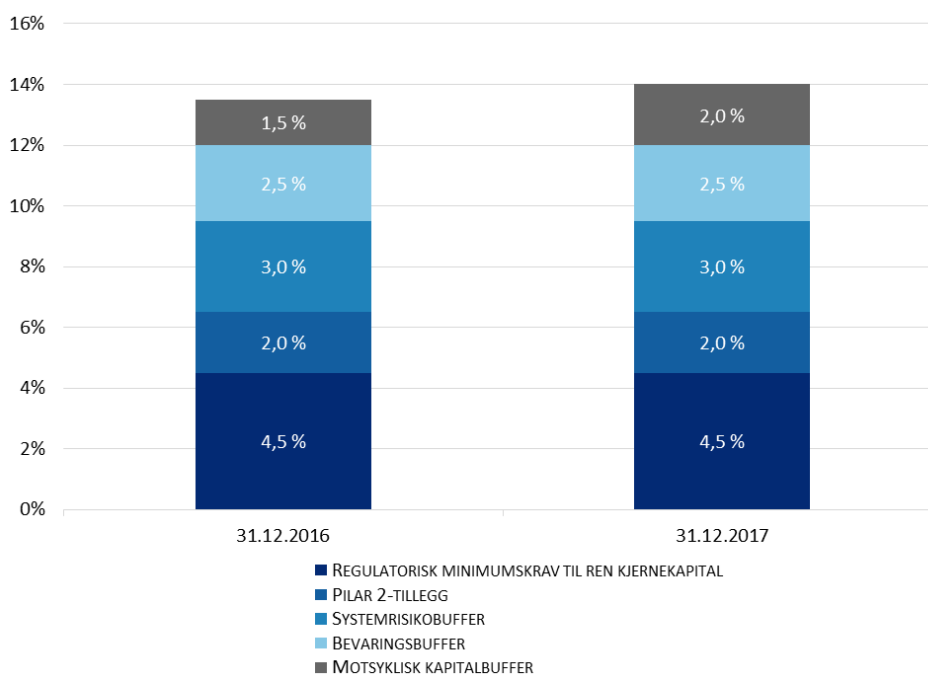
utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning.

Buffer for systemviktige institusjoner (2 prosent): Kredittforetak som av norske myndigheter blir definert som systemviktige vil få tillagt et ekstra bufferkrav på to prosent. I all hovedsak er det institusjoner med en forvaltningskapital på minst 10 prosent av Fastlands-Norges BNP, eller en andel av utlånsmarkedet på minst fem prosent, som defineres som systemviktig. SpareBank 1 SR-Bank er ikke definert som en systemviktig finansinstitusjon.

Videre har Finanstilsynet pålagt SpareBank 1 SR-Bank et Pilar 2-tillegg på 2,0 prosent gjeldende fra 31.12.2016. Formålet med Pilar 2 er at det skal fange opp kapitalbehov knyttet til risikoer som ikke fullt ut dekkes av kapitalkravene i Pilar 1.

Figuren nedenfor viser det regulatoriske kapitaldekningskravet til SpareBank 1 SR-Bank. Samlet krav til ren kjernekapitaldekning inkludert buffere og Pilar 2-tillegg ved utgangen av 2016 var 13,5 prosent for ikke-systemviktige finansinstitusjoner. Etter den planlagte økningen i motsyklisk kapitalbuffer som gjelder fra 31.12.2017 vil kravet til ren kjernekapitaldekning øke til 14,0 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har en målsetting om å holde en egenbuffer på om lag 1 prosentpoeng utover minstekravet på 14,0 prosent.

Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1, pr. 31.12.2016

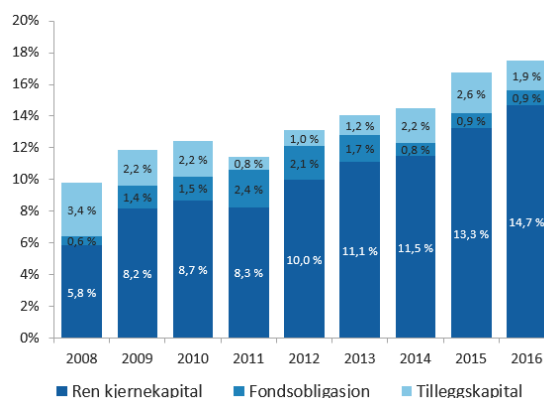

Faktisk kapitaldekning

SpareBank 1 SR-Bank har styrket ren kjernekapital betydelig de siste årene, fra 4,6 milliarder i 2008 til 17,1 milliarder ved utgangen av 2016. Ved utgangen av 2016 er ren kjernekapitaldekning på 14,7 prosent og kapitaldekningen 17,5 prosent, mot henholdsvis 13,3 og 16,7 prosent ved utgangen av 2015. I disse beregningene inngår overgangsregelen («Basel I-gulvet») som innebærer at kapitalkravet ved bruk av interne metoder ikke kan være mindre enn 80 prosent av kapitalkravet etter Basel I-regelverket. Økningen i ren kjernekapitaldekning fra 2015 til 2016 på 1,4 prosentpoeng skyldes hovedsakelig god lønnsomhet, lav vekst, kapitaleffektivisering og moderat utbytte.

Figur 5 viser utviklingen i kapitaldekning for perioden 2008 til 2016.

Figur 5: Kapitaldekning

Tabellen under viser SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av minimumskrav til ren kjernekapital samt kombinerte bufferkrav ved utgangen av 2016.

Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav ved utgangen av 2016

	Gjeldende sats	31.12.2016	31.12.2015
Risikovektet balanse		116.651	119.124
Minimumskrav til ren kjernekapitaldekning	4,5 %	5.249	5.361
Kombinerte bufferkrav			
Bevaringsbuffer	2,5 %	2.916	2.978
Systemrisikobuffer	3,0 %	3.500	3.574
Motsyklisk kapital buffer	1,5 %	1.750	1.191
Sum bufferkrav til ren kjernekapital		8.176	7.743
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav		3.728	2.690
Kapitaldekning		17,5 %	16,7 %
herav kjernekapitaldekning		15,6 %	14,2 %
herav tilleggskapitaldekning		1,9 %	2,6 %
Ren kjernekapitaldekning		14,7 %	13,3 %

Uvektet kjernekapitalandel

I tillegg til de skjerpede kravene til ansvarlig kapital og kombinerte bufferkrav, foreslo Baselkomitéen i 2011 å innføre uvektet kjernekapitaldekning³ (leverage ratio) som et supplerende kapitalmål til kapitaldekning basert på risikovektet beregningsgrunnlag. Et minstekrav på 3 prosent ble lagt til grunn i forslaget. EU-kommisjonen fulgte opp gjennom å innføre krav i CRD IV om beregning av uvektet kjernekapitalandel og med en ambisjon om å innføre minimumskrav til nivået på uvektet kjernekapitalandel fra 2018.

Finansdepartementet fastsatte i desember 2016 minstekrav til uvektet kjernekapitaldekning som skal oppfylles fra og med 30. juni 2017.

Minstekravet til uvektet kjernekapitaldekning blir på tre prosent. Alle banker skal i tillegg ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 2 prosent. Systemviktige banker skal utover dette ha en uvektet kjernekapitaldekningsbuffer på minst 1 prosent.

Minstekravet til uvektet kjernekapitaldekning for SpareBank 1 SR-Bank er 5,0 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har en uvektet kjernekapitalandel på 7,3 prosent pr. utgangen av 2016.

---

³ Kjernekapital som andel av eksponeringsmål (inkludert eksponering utenom balansen)

RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringsystemer og -prosesser som er i tråd med ledende internasjonal praksis.

Formål

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal skape finansiell og strategisk merverdi gjennom:

- å ha en god risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyringen og konsernets verdigrunnlag
- å ha en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjening og tap
- i størst mulig grad prise aktiviteter og produkter i tråd med underliggende risiko
- å ha en tilstrekkelig soliditet ut fra valgt risikoprofil, og samtidig tilstrebe en optimal kapitalanvendelse på de ulike forretningsområdene
- å utnytte diversifiseringseffekter
- å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad

Overordnet risikoeksponering

SpareBank 1 SR-Bank eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogrupperne er:

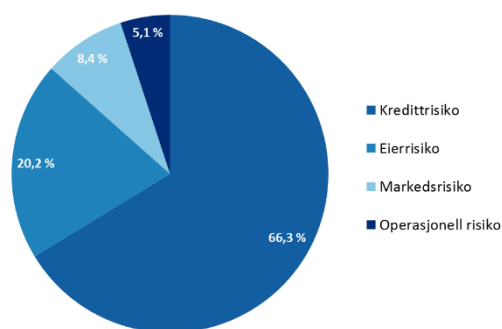
- **Kredittrisiko:** risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser
- **Markedsrisiko:** risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder
- **Operasjonell risiko:** risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser
- **Likviditetsrisiko:** risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader

- **Eierisiko:** risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse
- **Forretningsrisiko:** risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer
- **Omdømmerisiko:** risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter
- **Strategisk risiko:** risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger
- **Compliance risiko:** risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av risikojustert kapital. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap.

Figuren under viser risikojustert kapital fordelt på risikotype ved utgangen av 2016.

Figur 6: Risikojustert kapital fordelt på risikokategori

Kredittrisiko står for 66,3 prosent av det totale risikobildet målt etter risikojustert kapital. Etter kredittrisiko utgjør eierrisikoen den største risikokategorien med 20,2 prosent. Likviditetsrisiko dekkes gjennom konsernets likviditetsbuffer og gjennom en diversifisert forfallsstruktur, og ikke gjennom risikojustert kapital.

Prosess for risiko- og kapitalstyring (ICAAP)

Risiko- og kapitalvurderingsprosessen i SpareBank 1 SR-Bank bygger på følgende hovedprinsipper:

- Prosessen er styrets ansvar
- Det er konsernets egne metoder og systemer som legges til grunn for vurdering av om

risikonivå og kapitalbehov er tilpasset institusjonens virksomhet og risikoprofil

- Prosessen skal være nedfelt i formaliserte dokumenter
- Prosessen skal være forholdsmessig når det gjelder konsernets størrelse, risikoprofil og kompleksitet
- Prosessen skal være en integrert del av styringsprosess og beslutningsstruktur
- Prosessen skal gjennomgå regelmessig
- Prosessen skal være risikobasert
- Prosessen skal omfatte alle vesentlige forhold ved virksomheten
- Prosessen skal være framoverskuende
- Prosessen skal være basert på betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko
- Resultatene av prosessen skal være rimelige og forklarbare

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet i figuren under.

Figur 7: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess

Konsernets strategiske målbilde

Rammeverket for styring og kontroll tar utgangspunkt i konsernets til enhver tid gjeldende strategiske målbilde.

Definering av risikoprofil

Styret skal minimum årlig vedta konsernets risikoprofil. SpareBank 1 SR-Bank definerer sin risikoprofil gjennom å beregne konsernets risikoevne og deretter fastsette konsernets risikovilje. Risikoevne og -vilje defineres ut fra resultat, rating, soliditet, likviditet og kredittkvalitet, og settes både for en normal konjunktursyklus og for et alvorlig økonomisk tilbakeslag.

Risikoevne beskriver den maksimale risikoeksponeringen konsernet tåler før det havner i en mulig recoverysituasjon og må vurdere nødvendige gjenopprettingstiltak. Risikovilje beskriver maksimal ønsket risikoeksponering ut fra et inntjenings- og tapsperspektiv, gitt den definerte risikoevnen. Forskjellen mellom risikoevne og risikovilje uttrykker konsernets sikkerhetsbuffer i forhold til å komme i en mulig recoverysituasjon, og risikoviljen skal være betydelig lavere enn risikoevnen.

Risikoidentifikasjon og analyse

Proessen for risikoidentifikasjon er framoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. For de områder hvor risikoen vurderes som for høy, skal det implementeres nye kontroll- og styringstiltak eller foretas en vurdering av om aktiviteten skal legges ned.

Sannsynlighetsreducerende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak. For alle vesentlige deler av konsernets virksomhetsområder skal det foreligge en ajourholdt dokumentasjon over hvilke kontroll- og styringstiltak som er etablert, risikonivåer og henvisning til eventuelle instruksjoner, fullmakter og arbeidsbeskrivelser. På bakgrunn av risikoanalysen utarbeides det årlig en risikostrategi som fastsetter akseptabelt risikonivå og målsettinger om risikojustert avkastning.

Finansiell framskrivning og stresstesting

Det foretas to finansielle framskrivninger, minimum årlig:

- Finansiell framskrivning av forventet utvikling de neste fem årene
- Finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag over fem år

Finansiell framskrivning av forventet utvikling

Den finansielle framskrivningen av forventet utvikling bygger på konsernets prognose for gjeldende periode. Prognosen gjenspeiler konsernets strategiske målbilde, forretningsplaner, krav til kapitaldekning og forventet utvikling i makrobildet for de neste årene.

Formålet med framskrivningen er å belyse hvordan dette påvirker konsernets finansielle utvikling målt i egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Finansiell framskrivning av et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Formålet med en finansiell framskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag er å:

- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner
- Vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter
- Øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning
- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter
- Identifisere svakheter i konsernets risikostrategier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risikoreducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap

Framskrivningen har en tidshorison på 5 år og dekker dermed inn en forventet konjunktursyklus. For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

Kapitalallokering

Risikojustert avkastning er et av de viktigste resultatmålene i SpareBank 1 SR-Bank. Risikojustert avkastning tar utgangspunkt i beregningen av risikojustert kapital som beskriver hvor mye kapital konsernet må holde for å kunne dekke et uventet tap innenfor ett år med 99,9 prosent konfidensnivå.

Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen ved virksomheten. Det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen.

Evaluering og tiltak

De overnevnte finansielle framskrivningene gir administrasjonen og styret god risikoforståelse slik at de riktige strategiske valg kan treffes, og samtidig sikre en tilfredsstillende risikoprofil. På bakgrunn av analysene utarbeider SpareBank 1 SR-Bank kapitalplaner for å oppnå en langsiktig og effektiv kapitalstyring og sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponering og strategisk målbylde.

SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for i størst mulig grad å kunne håndtere kriser hvis de likevel skulle oppstå. Beredskapsplanene til konsernet dekker:

- Kapitaldekning

- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko

Rapportering og oppfølging

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance, som er uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende direktør.

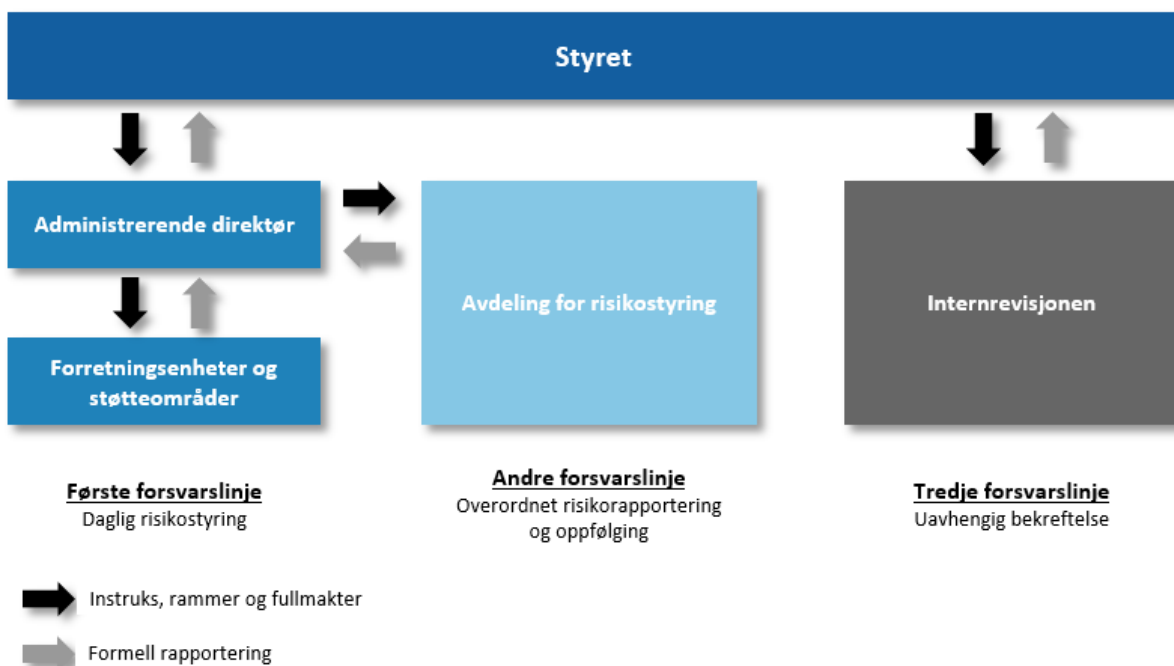
Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Organisering

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av uavhengighet i styring og kontroll, og ansvaret er fordelt mellom ulike roller i organisasjonen. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i banken.

Konsernet legger vekt på en kontroll- og styringsstruktur som fremmer målrettet og uavhengig styring og kontroll.

Figur 8: Organisering av risiko- og kapitalstyring

Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av konsernet i tråd med lover, vedtekter og forskrifter. Styret er ansvarlig for at de midler konsernet råder over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Av dette følger at styret også har plikt til å påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styremedlemmene skal utvise forsvarlig skjønn ved utøvelse av sitt ansvar og oppgaver.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret har vedtatt etikkregler som bidrar til bevisstgjøring og etterlevelse av den etiske standarden som er satt for konsernet.

I forhold til vedtak i bankens styre ivaretar styrene i datterselskapene sine oppgaver i de enkelte selskapene. I selskaper som eies 100 prosent av SpareBank 1 SR-Bank tilstrebes det en styresammensetning som sikrer god bransjekunnskap og god integrasjon med det enkelte selskaps virksomhet og tilstøtende virksomhetsområder i SpareBank 1 SR-Bank. Styreleder i de enkelte selskapene er det medlem i konsernledergruppen som har størst grensesnitt mellom sitt daglige forretningsområde og datterselskapets forretningsområde. Gjennom dette prinsippet ivaretas viktige forhold når det gjelder konsernets samlede strategi og optimalisering gjennom verdikjeden.

I enkelte selskaper er inntil 40 prosent av styremedlemmene eksterne representanter. Dette vurderes fra selskap til selskap i forhold til avveiningen mellom behov for ekstern bransjekompetanse/ideer, versus interne medarbeidere som har god kjennskap til konsernets samlede virksomhet.

Konsernets styre har opprettet et revisjonsutvalg, et godtgjørelsesutvalg, og et risikoutvalg. Utvalgene skal bistå styret i forberedelsen av saker, men beslutningen skal fattes av styret samlet.

Revisjonsutvalget skal bistå styret med å gjennomføre sine kontrolloppgaver og foreslå tiltak i forhold til bankens rammeverk for styring og kontroll av risiko, og den finansielle rapportering.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med styrets arbeid knyttet til

godtgjørelsesordninger i SpareBank 1 SR-Bank-konsernet.

Risikoutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med finansinstitusjonens samlede risiko og i kontrollen av om styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

Instruks for utvalgene fastsettes av styret.

Administrerende direktør står for den daglige ledelsen av konsernets virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruks. Saker som etter konsernets forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret. Administrerende direktør kan imidlertid avgjøre en sak etter fullmakt fra styret eller i tilfeller der styrets beslutning ikke kan avvertes uten vesentlig ulempe for konsernet. Administrerende direktør skal implementere konsernets strategi og i samarbeid med styret utvikle strategien videre. Administrerende direktør gir styret en underretning om konsernets virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned.

Ledere av forretnings- og støtteområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sine ansvarsområder, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikoeksponeringen. Avdelingen arbeider tett sammen med SpareBank 1-alliansen sitt Kompetansesenter for Kredittmodeller som er lokalisert hos SpareBank 1 SR-Bank. Kompetansesenteret er ansvarlig for å utvikle og kvalitetssikre kredittmodeller i tråd med ledende internasjonal praksis.

Avdeling for compliance er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer til konserndirektør for risikostyring og compliance. Avdelingen er ansvarlig for å følge opp at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter.

I tillegg til de overnevnte rollene er det etablert flere utvalg innenfor risiko- og kapitalstyringsområdet som bistår administrerende direktør med beslutningsgrunnlag og oppfølging.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding og kapitaldeknings situasjon. Komiteen

behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering, valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Risiko- og kapitalstyringskomiteen ledes av konserndirektør for risikostyring og compliance og er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene, økonomi-/finansavdelingen og avdeling for risikostyring.

Balansekomiteen i SpareBank 1 SR-Bank er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av bankens balanse innenfor de rammer som er trukket opp av bankens styre. Hovedfokuset til balansekomiteen er overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og/eller indirekte påvirker bankens finansieringssevne.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitiske retningslinjer, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko, der konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer blir klarlagt.

Det er også etablert et sett av uavhengige kontrollorganer:

Internrevisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets internrevisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Internrevisjonen rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Ekstern revisors hovedoppgave er å vurdere hvorvidt konsernets årsregnskap er avgitt i samsvar med lover og forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av generalforsamlingen etter forslag fra representantskapet.

Risikokultur

Risikokultur omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. SpareBank 1 SR-Bank mener at en god risikokultur utgjør grunnmuren i god risikostyring og er en forutsetning for å få fullt utbytte av profesjonelle policyer, rutiner og modeller. Gjennom samarbeid med Universitetet i Stavanger har konsernet utviklet et rammeverk for utvikling og evaluering av en god risikokultur.

SpareBank 1 SR-Bank gjennomførte en konsernomfattende evaluering av risikokultur første gang i 2012, og høsten 2015 ble undersøkelsen gjennomført på nytt. Resultatene viser at SpareBank 1 SR-Bank har en god risikokultur. De ansatte opplever SpareBank 1 SR-Bank som en tydelig organisasjon som støtter og oppmuntrer etisk atferd, med en ledelse som opptre i samsvar med organisasjonens etiske retningslinjer.

Resultatene fra målingene gir gode diskusjoner i konsernet og økt bevissthet og innsikt i temaer som vanligvis ikke diskuteres like direkte. Det at det gjennomføres slike målinger vurderes derfor i seg selv å utgjøre et viktig bidrag til å skape en god risikokultur.

KREDITTRISIKO

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Generelt om kredittrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har hovedsakelig kredittrisiko gjennom utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet. I tillegg har konsernet kredittrisiko gjennom likviditetsreserveporteføljen. Denne porteføljen skal i hovedsak bestå av obligasjoner og sertifikater med lav risiko som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank. Konsernet eksponeres også for kredittrisiko gjennom porteføljen i SpareBank 1 SR-Finans AS som fortrinnsvis består av leasing og billån. SpareBank 1 SR-Finans AS er med virkning fra 1. januar 2017 fusjonert inn i SpareBank 1 SR-Bank ASA.

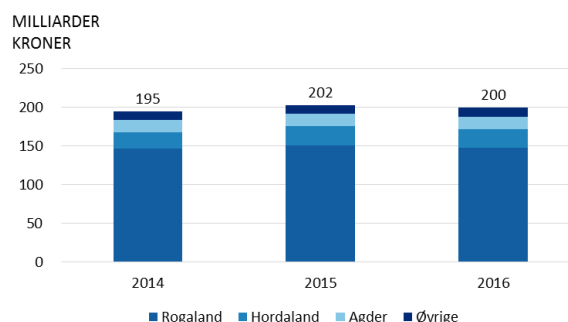
Utvikling i kredittrisiko

Ved beskrivelse av kredittrisiko i dette avsnittet benyttes følgende begreper:

- Misligholdssannsynlighet (PD) – sannsynlighet for mislighold i løpet av en 12-måneders periode basert på langsiktig utfall⁴.
- Eksponering ved mislighold (EAD) – en beregnet størrelse som inneholder faktisk eksponering og forventet eksponering på bevilgede, men ikke trukne rammer på misligholdstidspunktet.

Konsernets primære geografiske markedsområde er Rogaland, Hordaland og Agder. Figuren nedenfor viser eksponeringen fordelt på geografiske områder per desember de tre siste årene for SpareBank 1 SR-Bank (morbank) inkludert porteføljer overført til kredittforetak.

Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde

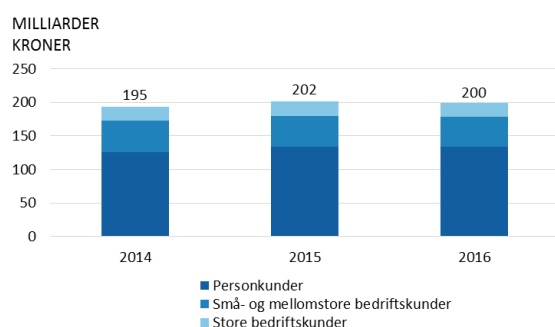

Rogaland er konsernets største markedsområde, og eksponeringen per desember 2016 er 147 milliarder kroner. Dette utgjør 74 prosent av SpareBank 1 SR-Banks totale utlånseksponering. Eksponeringen i Hordaland utgjør 25 milliarder kroner i 2016. Eksponeringen i Agder er relativt stabil og utgjør 16 milliarder kroner per desember 2016. Eksponering utenfor disse markedsområdene har basis i kunder som er hjemmehørende i konsernets markedsområde.

Utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank består av en godt diversifisert portefølje med både personkunder og bedriftskunder. Figuren på neste side viser utviklingen i utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet de tre siste årene.

⁴ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus med en varighet på 25 år.

Figur 10: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment

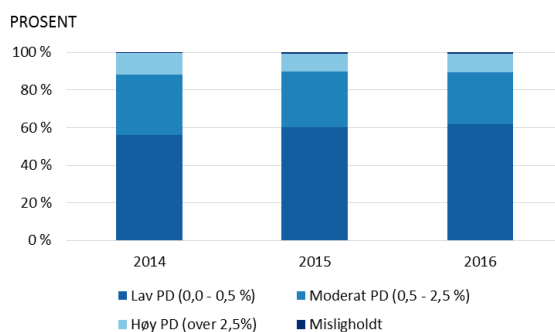

Den største andelen av utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank er rettet mot personmarkeds kunder, og utlån i dette segmentet er i all hovedsak finansiering med pant i fast eiendom. Eksponering mot personkunder har vært stabil det siste året og er på 135 milliarder kroner i 2016. 98 prosent av utlånseksponeringen i personmarkedet består av engasjementer som er mindre enn 10 millioner kroner.

Eksponeringen mot små- og mellomstore bedriftskunder er noe redusert det siste året, og er på 45 milliarder kroner i 2016. Kredittseksponeringen mot store kunder er redusert med åtte prosent de siste 12 måneder og utgjør 20 milliarder kroner per desember 2016. Store bedriftskunder defineres her som enkeltkunder med eksponering (EAD) større enn 250 millioner kroner.

Et klart definert rammeverk som setter begrensninger på hva som finansieres og på hvilke vilkår bidrar til å opprettholde en robust portefølje.

Figur 11: Utlånportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)⁵

⁵ For personkunder er det ulike krav til langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk. Figuren viser utlånporteføljen med interne PD-estimater.

Andel utlånseksponering mot kunder med misligholdssannsynlighet (PD) lavere enn 0,5 prosent har økt i perioden og utgjør 62 prosent i 2016. Dette er kunder som risikoklassifiseres i misligholdsklasse A, B eller C. Andelen utlånseksponering med moderat PD er 28 prosent i 2016, og er redusert fra 32 prosent i 2014. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse D, E og F.

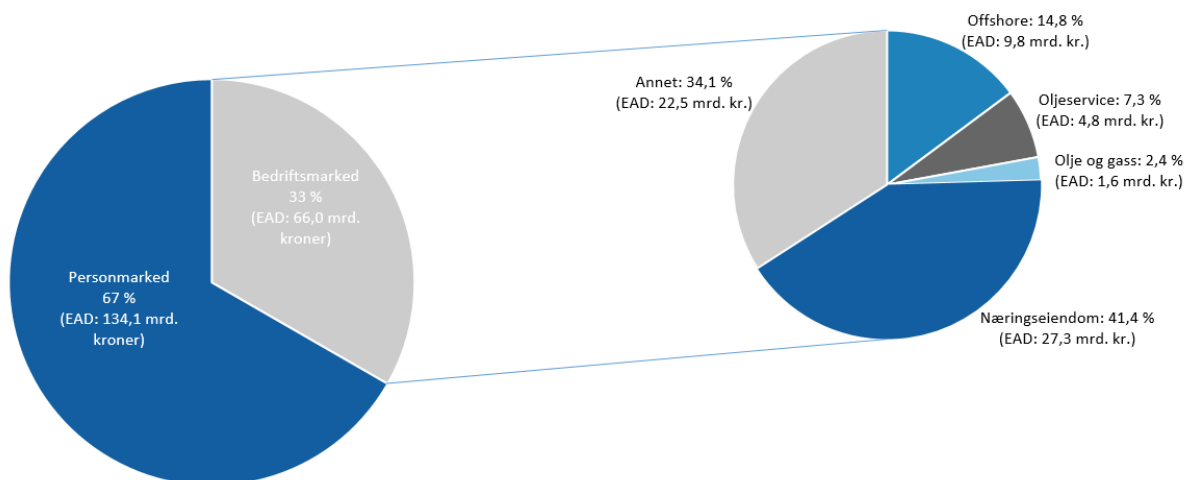
SpareBank 1 SR-Bank har et betydelig fokus på oppfølging av engasjementer med PD høyere enn 2,5 prosent. Per desember 2016 er 10 prosent av utlånseksponeringen mot kunder med PD høyere enn 2,5 prosent. Disse kundene risikoklassifiseres i misligholdsklasse G, H og I. Eksponeringen mot misligholdte kunder har økt noe det siste året og utgjør 1,0 prosent av total utlånseksponering i bedriftsmarkedet og personmarkedet per desember 2016.

Porteføljesammensetningen bygger på en klart definert strategi der vekst og risikoprofil blant annet styres gjennom særskilte kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisikoen er bygget vesentlig ned de siste årene, i samsvar med risikostrategiske føringer fastsatt av styret. Det har spesielt vært stort fokus på å redusere andelen av engasjementer som potensielt kan gi betydelige tap.

SpareBank 1 SR-Bank har en godt diversifisert utlånportefølje som per desember 2016 er på 200 milliarder kroner⁶. Av dette er 134,1 mrd. (67 prosent) utlån i personmarkedet og 66,0 mrd. (33 prosent) utlån i bedriftsmarkedet. Det er ikke vesentlige endringer i sammensetningen av den samlede utlånporteføljen de siste 12 måneder. Figuren under viser SpareBank 1 SR-Banks utlånportefølje fordelt på person- og bedriftsmarkedet, samt bedriftsmarkedets porteføljen fordelt på bransjer per desember 2016.

⁶ Tallene gjelder for morbank og inkluderer portefølje i kredittforetak (SpareBank 1 Boligkreditt AS og SR-Boligkreditt AS).

Figur 12: Utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank

Oljerelatert virksomhet

Om lag 16 mrd. kroner av porteføljen er knyttet til oljerelatert virksomhet, herunder bransjegruppene offshore, oljeservice og olje og gass. Eksponering mot oljerelatert virksomhet utgjør 8,1 prosent av den totale utlånsporteføljen og 24,5 prosent av utlån til bedriftsmarkedet.

Bransjegruppen offshore har den største andelen av utlånseksponeringen. Samlet eksponering per desember 2016 er 9,8 milliarder kroner, tilsvarende 4,9 prosent av konsernets totale eksponering og 14,8 prosent av utlån til bedriftsmarkedet. Eksponeringen er primært rettet mot industrielt orienterte rederier med sterkt eierskap og integrert organisasjon. 6,9 milliarder kroner er finansiering av Offshore Service Vessels (OSV). Dette er en vel diversifisert portefølje av kunder med lang historikk som låntaker i banken. 2016 har vært et utfordrende år for denne bransjen, og i løpet av året er de fleste engasjementene innen offshore blitt restrukturert.

Oljeservice står for 2,4 prosent av utlånseksponeringen i SpareBank 1 SR-Bank per desember 2016, og 7,3 prosent av utlån til bedriftsmarkedet. Eksponeringen består hovedsakelig av finansiering av driftskapital gjennom omløps- og driftsmidler, samt garantiutstedelser.

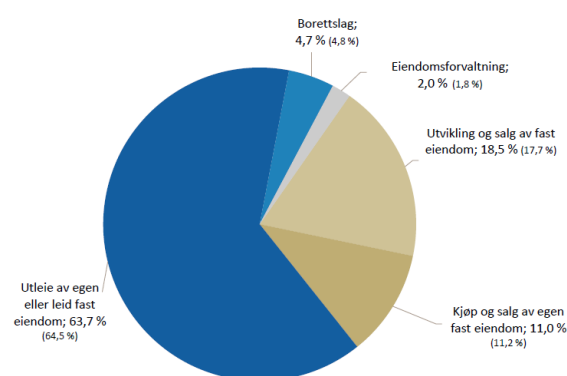
Bankens portefølje innen olje og gass er av begrenset størrelse, og er hovedsakelig knyttet til reservebasert finansiering rettet mot norsk sokkel. Utlånseksponeringen tilsvarer 0,8 prosent av konsernets totale utlånseksponering og 2,4 prosent

av utlån til bedriftsmarkedet. SpareBank 1 SR-Bank har beskjedent volum av utlån til letefinansiering, og alt av volum er sikret med pant i skatterefusjon fra den norske stat. Denne finansieringen innebærer således ingen direkte oljeprisrisiko.

Næringseiendom

Porteføljen av næringseiendom representerer konsernets største konsentrasjon mot en enkelt bransje, og utgjør 41,4 prosent av utlån i bedriftsmarkedet. Figuren under viser hvordan porteføljen av næringseiendom er fordelt per desember 2016:

Figur 13: Utlån til næringseiendom

Denne porteføljen preges av næringseiendom med langsiktige leiekontrakter og finansielt solide leietagere. Det er utviklet en egen PD-modell for selskaper innen næringseiendom for utleie som ble implementert i den interne porteføljestyringen i

november 2015. I løpet av 2017 vil det søkes om tillatelse til å benytte modellen i regulatoriske beregninger. PD-modellen beregner forventet framtidig kontantstrøm basert på inngåtte leiekontrakter og kostnader knyttet til drift og vedlikehold, samt finanskostnader. Modellen beregner i tillegg markedsverdi på eiendommen(e). Informasjonen i PD-modellen gir utvidet mulighet for overvåkning av eiendomsporteføljen slik at det kan tas tidlig grep ved tegn på negativ utvikling.

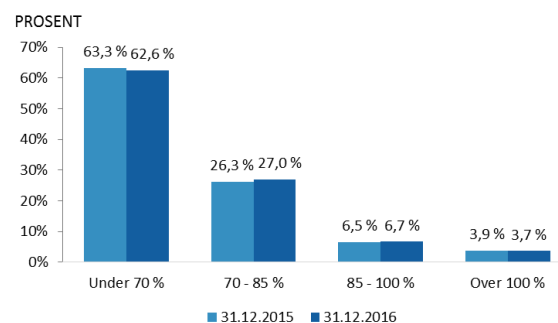
Per desember 2016 har over halvparten av leiekontraktene gjenstående løpetid på fem år eller mer, og andelen ledig areal er begrenset. En vesentlig andel av porteføljen er rentesikret. Til tross for at markedet for utleie av næringseiendom i deler av konsernets markedsområde har vært utfordrende de siste to årene, med til dels økende arealledighet og fallende priser, har dette foreløpig ikke hatt negative konsekvenser for engasjementene i SpareBank 1 SR-Bank. Dette skyldes at banken i begrenset grad er eksponert mot den typer eiendommer som er rammet av den negative trenden. Den observerte prisnedgang og arealledighet i regionen er i stor grad knyttet til større bygg av eldre dato og med mer perifer beliggenhet.

Personmarked

Personmarkedet utgjør 67 prosent av den totale utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank. Kvaliteten i personmarkedsporteføljen er meget god, med lavt tapspotensial. Porteføljen består i hovedsak av lån med pant i fast eiendom. Eksponering mot øvrige personkunder uten sikkerhet i fast eiendom er marginal og utgjør 0,6 prosent av personmarkedsporteføljen. Den lave risikoprofilen i porteføljen er oppnådd gjennom selektiv kundeutvelgelse og krav til moderat belåningsgrad. SpareBank 1 SR-Bank har en utlånspraksis som er i samsvar med gjeldende forskrifter, og det har ikke vært vesentlige endringer i bankens utlånspraksis siste år.

Figuren under viser utviklingen i belåningsgrad i personmarkedsporteføljen fra 2015 til 2016. Beregningen av belåningsgrad tar utgangspunkt i sikkerhetenes markedsverdi og er vist som totalfordelt belåningsgrad. Ved totalfordelt belåningsgrad tilordnes hele det aktuelle lånet ett og samme intervall.

Figur 14: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)

Figuren viser at andelen utlån med belåningsgrad lavere enn 85 prosent er stabilt høy. 89,6 prosent av utlånseksponeringen ved utgangen av 2016 er innenfor 85 prosent av vurderte sikkerhetsverdier.

Markedsverdiene på bolig i SpareBank 1 SR-Banks markedsområde har flatet ut og delvis vært svakt fallende det siste året. Dette medfører at andelen utlån innenfor 70 % av vurderte sikkerhetsverdier er svakt redusert fra 2015.

Styring av kredittrisiko

Den overordnede kreditstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil. Kredittrisikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementsoppfølging og porteføljestyling.

Styringen av kredittrisiko bygger på følgende hovedprinsipper:

- Konsernet skal være blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kredittrisiko.
- Det skal legges særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, og at virksomheten har et langsiktig perspektiv.
- Hovedfokus i kredittgivning skal være kundens betjeningsevne, og svak/manglende betjeningsevne skal ikke kunne kompenseres med god sikkerhet.
- Risikoen som oppstår ved å konsentrere utlånsvirksomheten mot en enkelt kunde, bransje eller segment skal begrenses for å unngå at enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Kredittkultur

SpareBank 1 SR-Bank er blant de ledende aktørene i Norge innenfor styring av kreditt risiko. Dette er oppnådd gjennom lokal kunnskap om kunden, gjennom bruk av robuste kredittmodeller og kredittanalyser, og ved at det stilles tydelige krav til medarbeidernes kompetanse og holdninger der evnen til å erkjenne risiko og viljen til å ta lærdom av erfaring vektlegges.

I kredittvurderingene legges det særlig vekt på at kundenes virksomhet er i samsvar med gjeldende lover og forskrifter, at kundenes virksomhet har et langsiktig perspektiv samt at kundene både har nødvendig betjeningsevne og robust egenkapital hensyntatt virksomhetens art. Kredittgivningen preges av tydelige ansvarsforhold der samhandling skal sikre et best mulig beslutningsgrunnlag, men der selve kredittbeslutningen fattes individuelt.

Evnen til å etterleve egne retningslinjer og på den måten unngå finansiering av engasjementer i strid med disse tillegges betydelig vekt. Det er derfor stort fokus på kredittmedarbeidernes aktive bruk og etterlevelse av et rammeverk for styring av kreditt risiko som er i tråd med beste praksis på området. Etterlevelsen blir også særskilt fulgt opp av uavhengige representanter fra konsernets risikostyringsmiljø, både gjennom løpende deltagelse i de ulike kredittutvalgene og gjennom uavhengig rapportering fra arbeidet i kredittutvalgene.

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde for kreditt risikoeksponering er Rogaland, Agder og Hordaland. Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad.

Konsernets kredittstrategi består av overordnede kredittstrategiske rammer som skal sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil. Rammene setter grenser for misligholdssannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksponering som kan være mot bedriftsmarkedet. SpareBank 1 SR-Bank sine porteføljer som er eller vil bli overført til kredittforetakene SpareBank 1 Boligkreditt AS, SR-Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS inkluderes i de ovennevnte kredittstrategiske rammene

For bedriftsmarkedet er det også spesifikke rammer for maksimal andel av risikojustert kapital mot

henholdsvis enkeltbransjer, gruppen av større kunder og mot kunder med høy risiko. Videre vedtas det ramme for beregnet maksimalt tap på en enkeltkunde. En enkeltkunde inkluderer i denne sammenheng også engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre. Rammene skal sikre en diversifisert portefølje innenfor bedriftsmarkedet.

De kredittstrategiske rammene fastsettes av styret, og eventuelle avvik fra disse skal derfor fremlegges styret for godkjenning. Avdeling for risikostyring og compliance rapporterer kvartalsvis utviklingen i de kredittstrategiske rammene til styret.

Kredittpolitiske retningslinjer

De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt for engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko. De kredittpolitiske retningslinjene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret.

Kredittfullmaktsreglementet

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer – innen visse rammer – kredittfullmaktene til administrerende direktør, som innenfor egne fullmakter kan delegere disse videre. De delegerede kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements misligholdssannsynlighet og sikkerhetsverdi. Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene med 50 prosent. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements misligholdssannsynlighet og tapsgrad tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko. Kredittfullmaktsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter da disse godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av forhold rundt:

- Eiere og ledelse
- Finansieringsstruktur
- Overholdelse av kredittstrategi og kredittpolitikk
- Inntjening – hvorvidt kunden vil ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag fremover
- Tæring – dersom inntjening svikter, hvor lenge og hvordan kan kunden dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

Måling av kredittrisiko

Det foretas en løpende engasjements- og porteføljeovervåking av eksisterende engasjement. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestyringssystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen.

Porteføljestyring

Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av et overordnet porteføljestyringssystem. Systemet inneholder en mengde informasjon om risikoen på både aggregert og detaljert nivå. Dette gjør det mulig med en effektiv overvåking og styring av risikoutviklingen i porteføljen. Det foretas en månedlig oppdatering av all porteføljeinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Utviklingen av risikoen i porteføljene følges opp

med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning. Risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen bedre enn hva det tradisjonelle fokuset på utlånsvolum gjør.

Early Warning

Konsernets system for early warning gir anledning til løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kundene og fungerer som en viktig indikator for potensiell misligholdsutvikling. Hensikten er å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

Eksempel på slike risikodrivere er:

- Kortsiktig og gjentatte mislighold
- Utvikling i rammeutnyttelse – både på kassekreditter, byggelån og fleksilån
- Utvikling i antall avdragsutsettelse
- Offisielle kunngjøringer

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis for eksempel enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist i figur 15:

Figur 15: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank

Misligholdssannsynlighet (PD)	Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall.
Eksponering ved mislighold (EAD)	Dette er en beregnet størrelse som angir konsernets eksponering mot kunden ved mislighold.
Tapsgrad ved mislighold (LGD)	Dette er en beregnet størrelse av hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser .
Forventet tap (EL)	Dette er det beløp man statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode, gitt normal konjunktursituasjon.
Risikojustert kapital (UL)	Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital banken må sette av som en buffer for framtidig uventet tap.
Risikogruppe	Kunden får tildelt risikogruppe basert på engasjementets risikojusterte kapital.
Risikoprising	SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig, og har en prisingsmodell som beregner pris ut fra risikoen i engasjementet.

1) Sannsynlighet for mislighold – PD

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 - måneders periode basert på et langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus⁷.

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
- Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
- Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
- Som følge av betalingsproblemer hos motparten gir banken betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
- Det er begjært åpning av gjelds-forhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos

motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.

- Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall knyttet til inntjening og tæring, samt på grunnlag av ikke-finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A-I). I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

SpareBank 1 SR-Bank vektlegger en stabil og forutsigbar kredittgivning og kapitalisering over tid, og konsernet utvikler derfor modeller for å beregne misligholdssannsynligheten med utgangspunkt i en «Through the Cycle»-tilnærming. Dette korresponderer også med tilnærmingen bak ratingmetodikken til de mest anerkjente ratingselskapene.

Foruten å forutsi langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten uavhengig av konjunktursituasjonen, skal modellene også klare å rangere kundene etter risiko (fra laveste misligholdssannsynlighet til høyeste misligholdssannsynlighet) ut fra den

⁷ Langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus bestående av fire perioder med normalkonjunktur og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur.

konjunktursituasjonen man er i. Dette er viktig for å kunne forutsi hvilke kunder som kan komme til å få problemer i løpet av de neste 12 månedene. For å oppnå dette må også modellen inneholde variabler som fanger opp konjunkturedringene.

SpareBank 1 SR-Bank beregner langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet ved å ta utgangspunkt i en full tapssyklus med varighet på om lag 25 år. Tapssyklusen består av fire perioder med normal

konjunktursituasjon og én periode med kraftig økonomisk nedgangskonjunktur. Egne, representative historiske misligholdsdata benyttes som datagrunnlag ved beregningen.

Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabellen under. Tabellen viser også sammenhengen mellom klassifisering i de største eksterne ratingbyråene og klassifiseringen som benyttes i SpareBank 1 SR-Bank.

Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene

Misligholdsklasse	Nedre grense PD	Øvre grense PD	Ratingskala Standard & Poor's	Ratingskala Moody's
A	0,00 %	0,10 %	AAA - A-	Aaa - A3
B	0,10 %	0,25 %	BBB+ - BBB	Baa1 - Baa2
C	0,25 %	0,50 %	BBB-	Baa3
D	0,50 %	0,75 %	BB+	Ba1
E	0,75 %	1,25 %	BB	Ba2
F	1,25 %	2,50 %	BB-	Ba3
G	2,50 %	5,00 %	B+	B1
H	5,00 %	10,00 %	B	B2
I	10,00 %	40,00 %	B- - CCC/C	B3 - Caa3/C

2) Eksponering ved mislighold – EAD

Eksponering ved mislighold (EAD) defineres som den eksponering banken har til en kunde på misligholdstidspunktet. Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet ramme som forventes trukket opp gitt mislighold. Ubenyttet ramme er i denne sammenheng definert som gjenstående disponibel ramme ett år før mislighold.

Innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkeds kunder har en konverteringsfaktor lik 1, noe som betyr at det forutsettes 100 prosent opptrekk ved mislighold. For bedriftsmarkeds kunder blir innvilgede, men ikke trukne rammer multiplisert med en konverteringsfaktor som varierer mellom 60 og 90 prosent, avhengig av kundens misligholdssannsynlighet. Konverteringsfaktor for garantier er en myndighetsfastlagt parameter og er satt til 1 for lånegarantier og 0,5 for øvrige garantier.

3) Tapsgrad ved mislighold – LGD

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. LGD-modellen gir estimer som skal forutsi tapsgrad i økonomiske nedgangstider. Vurderingen tar blant annet hensyn til verdien av underliggende sikkerheter, grad av gjenvinning på usikret del av engasjementet, grad av tilfriskning før realisasjon og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement.

Det benyttes syv klasser for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold.

Tabell 4: Definisjon av tapsgrad

LGD-klasse	Intervall for verdi av LGD
1	Inntil 10 %
2	<10 %, 20 %]
3	<20 %, 30 %]
4	<30 %, 40 %]
5	<40 %, 50 %]
6	<50 %, 60 %]
7	Over 60 %

4) Forventet tap – EL

Forventet tap beskriver hva konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12-måneders periode, basert på langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Forventet tap beregnes med utgangspunkt i eksponering ved mislighold, misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold.

5) Risikojustert kapital – UL

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre, der usikkerheten i stor grad er knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, mens det er relativt stor usikkerhet knyttet til svakt sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne.

For å ta hensyn til disse forholdene beregnes et uventet tap (UL) på alle engasjementene, også kalt risikojustert kapital. For dette formålet benytter SpareBank 1 SR-Bank referansemodellen for uventet tap som er gitt av Kapitalkravsforskriften. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet.

Risikojustert kapital beskriver dermed hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå på 99,9 prosent.

Et engasjement risikoklassifiseres i en risikogruppe fra laveste til høyeste risiko basert på engasjementets risikojusterte kapital.

Risikogrupperne er definert som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 5: Definisjon av risikogrupper

RISIKOJUSTERT KAPITAL (UL) I PROSENT AV EAD		
RISIKOGRUPPE	Nedre grense	Øvre grense
LAVESTE	0,0 %	1,6 %
LAV	1,6 %	4,0 %
MIDDELS	4,0 %	8,0 %
HØY	8,0 %	12,0 %
HØYESTE	12,0 %	99,99 %

6) Risikoprising – RARORAC (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital)

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementene med høy risiko prises høyere enn engasjementene med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurranse-situasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem. Modellen bygger på en standard «RARORAC»-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

Sikkerheter og andre risikoreduserende tiltak

SpareBank 1 SR-Bank krever sikkerhetsstillelser for å redusere kredittrisikoen i hvert enkelt engasjement. For foretak nedfelles det i tillegg ulike typer vilkår i de fleste kredittavtalene. Bruk av vilkår gir banken sikkerhet for at selskapet holder forsvarlige nivåer av for eksempel likviditet og egenkapital, eller at selskapet etterlever gjeldende lover og forskrifter knyttet til sin virksomhet.

For personkunder tas det hovedsakelig pant i fast eiendom (bolig). For foretak tas det pant i ulike typer sikkerheter som vist i tabell 6.

Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Person-marked	Bedrifts-marked
Fast eiendom	X	X
Tomter	X	X
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Motorvogn/anleggsmaskin		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd	X	X

Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stille sikkerheter på bakgrunn av statistiske data over tid, samt ekspertvurderinger i tilfeller hvor statistiske data ikke har tilstrekkelig utsagnskraft. Realisasjonsverdiene er satt slik at de ut fra en konservativ vurdering reflekterer antatt realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

Enkle pengekrav i form av innskudd på konto i kredittinstitusjon kan pantsettes til fordel for kredittinstitusjonen. I forbrukerforhold må slik panterett etableres ved skriftlig avtale, og panteretten kan bare omfatte innskudd som står på særskilt konto som er opprettet i forbindelse med avtalen (Lov om pant § 4-4 (2)).

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte kjøpesum i henhold til kontrakt, meglertakst/takst eller verdiestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom). Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. I henhold til interne rutiner kan verdiestimer fra Eiendomsverdi benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdiestimatet. Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med en reduksjonsfaktor som avhenger av type eiendom. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet beregnes sikkerhetsverdi på næringseiendommer ved hjelp av yieldmetoden, der verdigrunnlaget er nåverdien av forventede netto kontantstrømmer tilknyttet eiendommen. Yield reflekterer avkastningen en investor vil kreve ved investering i eiendommen og påvirkes blant annet av faktorer som eiendommens beliggenhet og beskaffenhet, leiekontraktenes varighet, leietakernes soliditet, reguleringsrisiko og forventet langsiktig risikofri rente. Realisasjonsverdien på de stille sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, som reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper.

Reduksjonsfaktorene for alle typene av sikkerheter er satt på bakgrunn av verdifall man må kunne vente i en kraftig økonomisk nedgangstid.

Validering

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og kredittinnvilgelsesprosessen for å sikre god kvalitet over tid. Arbeidet oppsummeres i en årlig valideringsrapport som danner grunnlag for styret i SpareBank 1 SR-Bank til å ta stilling til om risikostyringssystemet (IRB-systemet) er godt integrert i organisasjonen og om det beregner risikonivå og kapitalkrav på en betryggende måte. IRB-systemet omtales i kapitlet om kapitaldekning.

Formålet med valideringen er å sikre at:

- IRB-systemet er tilpasset porteføljene det anvendes på
- Forutsetningene som IRB-systemet bygger på er rimelige
- IRB-systemet måler det som det er ment å skulle måle
- IRB-systemet er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstagning
- SpareBank 1 SR-Bank etterlever Forskrift om Kapitalkrav

Valideringsarbeidet kan deles inn i fire hovedområder:

Kvantitativ validering: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimer for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere engasjementene etter risiko (rangeringsevne) og

evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimater.

Kvalitativ validering: Den kvantitative valideringen suppleres også med mer kvalitative vurderinger. De kvalitative vurderingene bygger på informasjon fra flere ulike kilder, herunder organisasjonsundersøkelser, lederbekreftelser, internrevisjonsrapporter med mer. Bruk av kvalitative målemetoder sikrer en fullstendig validering av alle prosesser, kontrollmekanismer og rutiner, samt at den bidrar med verdifulle innspill i forhold til videreutvikling av dagens modeller. Den kvalitative valideringen gir også utfyllende

informasjon i tilfeller der tilfanget av statistiske data er begrenset.

Anvendelse: Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og om det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

Etterlevelse av Forskrift om Kapitalkrav: Gjennomgangen skal sikre at SpareBank1 SR-Bank oppfyller Forskrift om kapitalkrav.

Tabellen under viser modeller som benyttes i den regulatoriske IRB-rapporteringen i SpareBank 1 SR-Bank ved utgangen av 2016:

Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2016

Engasjements-kategori	Segment	PD-modell	EAD-modell	LGD-modell
Massemarked (Personmarked)	Eksisterende boliglånskunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort A	KF = 1	LGD PM
	Bolig	Nye boligkunder uten intern adferdshistorikk	PM scorekort C	KF = 1
Massemarked (Personmarked)	Eksisterende øvrige personkunder med intern adferdshistorikk	PM scorekort B	KF = 1	LGD PM
	Øvrig	Nye øvrige personkunder uten intern adferdshistorikk	PM scorekort D	KF = 1
Foretak (Bedriftsmarked)	Foretak som har levert offentlig regnskap	BM bransje 1-7	EAD BM	LGD BM
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM
	Nyetablerte foretak	PD sjablongscore	EAD BM	LGD BM

SpareBank 1 SR-Bank driver kontinuerlig videreutvikling av IRB-systemet, og har stort fokus på modellutvikling. Nye modeller tas først i bruk i den interne risikostyringen for å få tilstrekkelig erfaring og datagrunnlag til å foreta validering.

Dersom anvendelse og validering av modellene gir tilfredsstillende resultater vil modellene bli omsøkt for regulatorisk anvendelse. Tabellen på neste side gir en oversikt over modeller som foreløpig kun benyttes i den interne risikostyringen.

Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen

Engasjementskategori	Segment	PD-modell
Massemarked (Personmarked)	Nye kunder uten intern adferdshistorikk	PM Nye kunder
Foretak (Bedriftsmarked)	Næringseiendom for utleie	PD Eiendom utleie
	Store bedriftskunder	Ratingbasert PD-modell
	Foretak som ikke leverer fullstendig offentlig regnskap	BM Bransje 8
	Nyetablerte foretak	BM Bransje 9

Ved validering blir de ulike modellene vurdert ut fra fire kriterier; datakvalitet, rangeringsevne, kalibreringsnivå og stabilitet i estimatene.

Datakvalitet

Modellene som benyttes for estimering av misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad gitt mislighold er utviklet på bakgrunn av datagrunnlag fra perioden 1994 til 2012 fra bankene i SpareBank 1-alliansen.

Datagrunnlaget er gjenstand for grundig, kontinuerlig kvalitetssikring, og det foretas årlig validering for å sikre at det er representativt for nåværende portefølje i SpareBank 1 SR-Bank. Validering av datagrunnlaget viser også at det overholder kravene til datagrunnlag gitt av Kapitalkravforskriften. Det er etablert forsvarlige sikkerhetsmarginer der dette anses som nødvendig grunnet usikkerhet i datagrunnlaget.

Rangeringsevne

Ved validering av PD-modellens rangeringsevne testes modellens evne til å rangere kundene fra den med høyest til den med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Rangeringsevnen måles ved hjelp av AUC-metoden (Area Under Curve).

I modellen som estimerer eksponering gitt mislighold (EAD) vil måling av rangeringsevnen vise i hvor stor grad modellen faktisk klarer å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest konverteringsfaktor (KF). Det utføres minimum årlig validering av rangeringsevne for eksponering mot bedriftskundene. Eksponering mot personkunder har en fast konverteringsfaktor på 1 for alle kunder.

Ved validering av rangeringsevnen til modellen for beregning av tapsgrad gitt mislighold (LGD) foretas det analyser av estimert og faktisk tapsgrad i de

ulike LGD-klassene, målt ved median, uvektet og vektet gjennomsnitt.

Det foretas også en validering av i hvilken grad modellen evner å skille kundene fra de med høyest til de med lavest forventet tap (EL) i forhold til eksponering.

Kalibreringsnivå

Kapitalkravforskriften forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at i høy- og normalkonjunkturer vil misligholdsnivået bli overestimert, mens i perioder med alvorlige økonomiske tilbakeslag vil misligholdsnivået bli underestimert. Ved validering av PD-modellens nivå foretas det en vurdering av om forskjellen mellom faktisk misligholdsnivå og estimert misligholdsnivå er forsvarlig gitt konjunktursituasjonen. Det foretas også en vurdering av om det regulatoriske kalibreringsnivået er i samsvar med regulatoriske krav.

For konverteringsfaktor (EAD) og tapsgrad (LGD) forutsetter Kapitalkravforskriften at modellestimatene skal forutsi rammeutnyttelsen (KF) og tapsgraden ved alvorlig økonomisk tilbakeslag ("downturn"). Dette betyr at det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur, og at estimatene ikke skal overskrides i en situasjon med alvorlig økonomisk tilbakeslag. Det foretas også validering av hvert enkelt element i LGD-modellen, herunder tilfriskning, benyttede reduksjonsfaktorer på sikkerhetsverdier, andel gjenvunnet av usikret eksponering og inndrivelseskostnader.

Nivå på forventet tap (EL) vurderes mot nivå på faktiske regnskapsførte tap, både på totalnivå og fordelt på geografisk område. Forventet tap skal i likhet med estimert misligholdssannsynlighet forutsi langsiktig utfall gjennom en full konjunktursyklus.

Videre utføres det stresstester på alle parameterne for å validere at estimatene er i samsvar med Kapitalkravsforskriften.

Stabilitet i estimatene

Det foretas en validering av at risikoparameterne er stabile over tid og i henhold til ønskede konjunktoregenskaper. Ved validering av PD-modell utføres valideringen ved å analysere migreringen i løpet av en 12-månedersperiode og over tid.

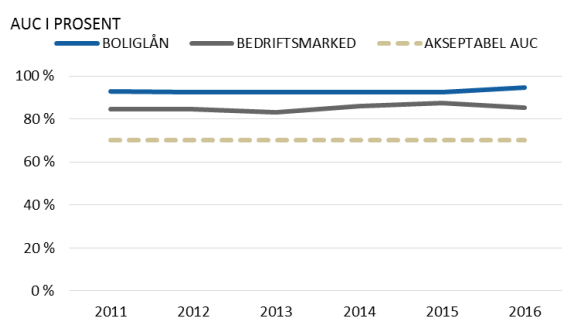
Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

I dette avsnittet presenteres et utdrag av valideringsresultatene for PD-, EAD- og LGD-modellene i SpareBank 1 SR-Bank. Validering for 2016 var under utarbeidelse ved offentliggjøring av Pilar 3 for 2016 og LGD-valideringen er derfor ikke oppdatert med tall for 2016. Mer detaljert informasjon om risikoparametere med faktisk utfall gjengis i vedlegg.

PD-modeller

Figuren under viser PD-modellenes rangeringsevne for henholdsvis boliglån og bedriftsmarked i perioden 2011-2016.

Figur 16: Rangeringsevne PD-modeller

Den generiske PD-modellen for boliglån har meget høy og stabil rangeringsevne, noe som betyr at modellen har meget god evne til å rangere kundene fra de med høyest til de med lavest faktisk misligholdssannsynlighet. Validering på ulike segmenter viser også høy rangeringsevne. Den generiske PD-modellen for bedriftsmarkedskunder har høy og stabil rangeringsevne for totalporteføljen. Ved validering på ulike delporteføljer kan rangeringsevnen være noe

lavere. Dette gjelder for større kunder og enkelte bransjetyper. Det er av den grunn utviklet egne PD-modeller for disse segmentene, som vist i tabell 8.

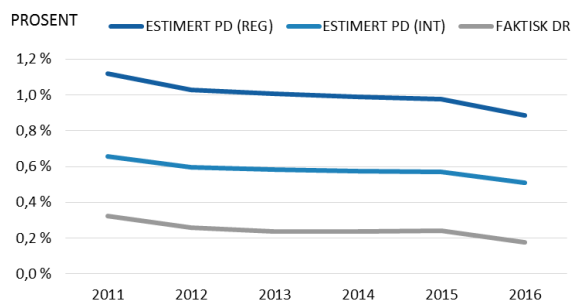
I 2014 utarbeidet Finanstilsynet en ny metodikk for regulatorisk beregning av misligholdssannsynlighet (PD) og tapsgrad (LGD) for boliglån. Den nye metodikken for beregning av misligholdssannsynlighet innebærer at langsiktig utfall for mislighold (PD) skal inneholde tjue år med normalkonjunktur og fem år med lavkonjunktur. Misligholdsnivået i perioden med lavkonjunktur skal etter kravene ha et fast årlig misligholdsnivå på 3,5 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Videre skal PD-estimatene tillegges en sikkerhetsmargin slik at ett enkelt engasjement ikke kan ha lavere PD enn 0,2 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har tatt kravene til etterretning og implementert nye regulatoriske nivåer for PD og LGD.

SpareBank 1 SR-Bank mener imidlertid at den vedtatte metodikken for regulatorisk beregning av misligholdsnivå i en nedgangskonjunktur overestimerer risikoen i bankens portefølje betydelig. Dette medfører at PD overestimeres gjennom en full tapssyklus. Internt benytter SpareBank 1 SR-Bank derfor lavere PD-estimerer som i større grad reflekterer den underliggende risikoen i porteføljen. Bruk av de interne estimatene gir mer risikosensitive risikovekter og bidrar til økt motivasjon for god risikostyring.

Kapitalkravsforskriftens § 11-2 (1) forutsetter at estimert misligholdssannsynlighet (PD) skal forutsi langsiktig utfall gjennom en full tapssyklus. Dette betyr at misligholdsestimatene skal være relativt stabile over tid, også gjennom en konjunktursyklus. Figuren under viser gjennomsnittlig estimert misligholdssannsynlighet (PD) internt og regulatorisk sammenlignet med gjennomsnittlig faktisk mislighold i årene 2011-2016. Her benyttes uvektede verdier. EAD-vektede verdier er gjengitt i vedlegg.

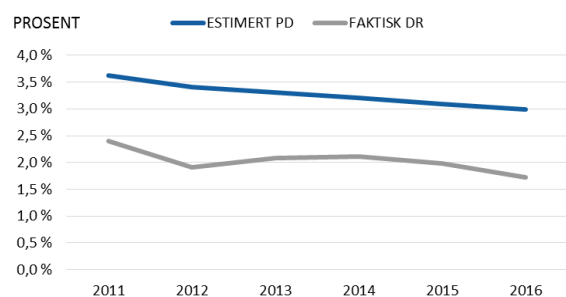
Figur 17: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)

Figuren viser at faktisk mislighold (DR) ligger vesentlig lavere enn både internt og regulatorisk estimert mislighold (PD) i hele perioden. Regulatorisk er det – i overensstemmelse med gjeldende forskrifter – en betydelig overestimering av misligholdsnivået.

For foretak er det samsvar i kalibreringen av internt og regulatorisk misligholdsnivå, og figur 18 nedenfor angir gjennomsnittlig uvektet estimert og faktisk mislighold for foretaksporteføljen.

Figur 18: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked

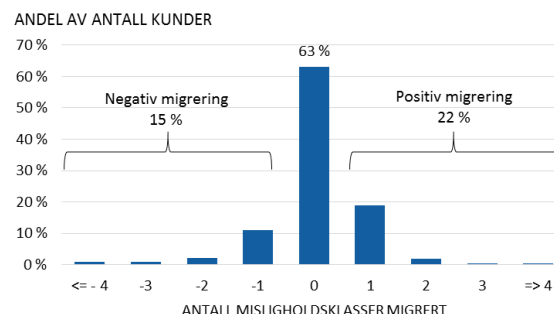

Som figuren viser er estimert sannsynlighet for mislighold (PD) høyere enn faktisk mislighold (DR) i hele perioden. Observasjonene er fra en periode med som kan karakteriseres å være innenfor normalkonjunktur til 2015 og moderat lavkonjunktur i 2016 for deler av økonomien. Nivået er i tråd med modellens ønskede konjunktoregenskaper.

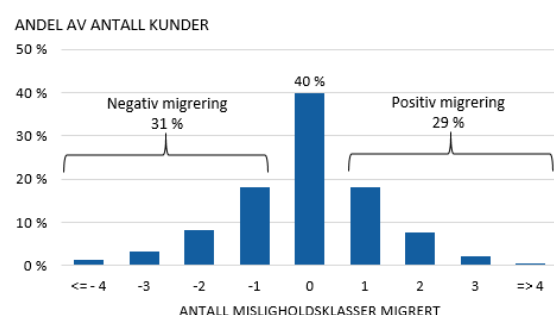
Alle kunder med kreditteksponering i SpareBank 1 SR-Bank risikoklassifiseres minimum årlig ved oppdatering av regnskaps- eller ligningsdata. I tillegg scores kundene månedlig basert på informasjon om intern og ekstern adferd. Figur 19 og 20 viser årlig migrering for henholdsvis boliglånskunder og bedriftsmarked. Migrering vil si

hvor stor andel av kundene som skifter misligholdsklasse i løpet av en 12-månedersperiode.

Figur 19: Årlig migrering – boliglån

Figur 20: Årlig migrering – bedriftsmarked

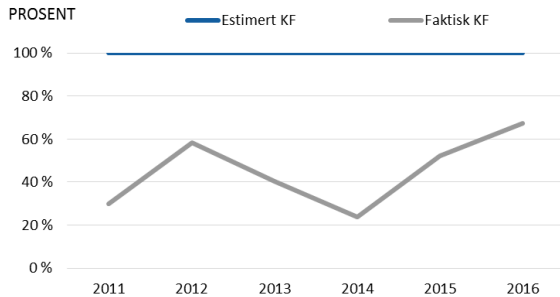
Stabiliteten i misligholdsestimatene er den fremste indikatoren på modellens konjunktoregenskaper. Figurene over viser at andelen stabile kunder i 2016 var drøyt 60 prosent for boliglån og 40 prosent for bedriftsmarkedet. For bedriftsmarkedskunder er andelen som migrerer negativt høyere enn andelen med positiv migrering, mens for boliglånskunder er trenden motsatt. Dette skyldes at boliglånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank så langt ikke er påvirket av at arbeidsledigheten har økt. Boliglånsrentene har også vært lave i perioden, noe som i sum tilsier at perioden kan betegnes som normalkonjunktur. Bedriftskundene har vært mer berørt av oljeprisfallet og tilhørende svekkede økonomiske rammebetingelser. Den negative migreringen i 2016 skyldes i hovedsak svakere økonomiske resultater i 2015 og til dels 2014.

EAD-modeller

Det foretas en validering av om modellestimatene kan forutsi rammeutnyttelsen (KF) ved et alvorlig økonomisk tilbakeslag («downturn»). Dette betyr at det skal være tilstrekkelig margin mellom estimerte og observerte verdier i normalkonjunktur. Figurene under viser estimert og faktisk utnyttelse av ledig

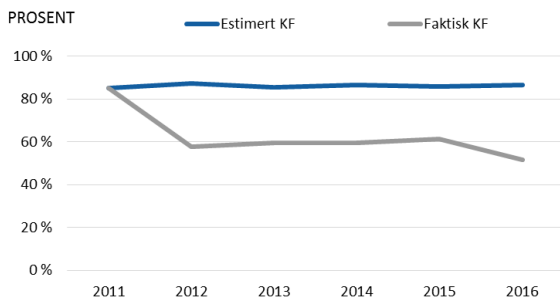
ramme ved mislighold for henholdsvis boliglån og bedriftsmarked.

Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån)

For samtlige boliglånskunder med rammelån er konverteringsfaktoren en fast parameter. I perioden med normalkonjunktur er gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor 53 prosent og betydelig lavere enn den fastsatte parameteren på 100 prosent.

Figur 22: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked

For bedriftsmarkedet er det utviklet en egen modell som estimerer konverteringsfaktor basert på risikoklassifisering og engasjementstype. Gjennomsnittlig estimert konverteringsfaktor er 86 prosent, og er høyere enn gjennomsnittlig faktisk konverteringsfaktor som er 58 prosent. Konverteringsfaktoren er noe lavere i 2016 enn tidligere år, til tross for at dette var en periode med moderat lavkonjunktur.

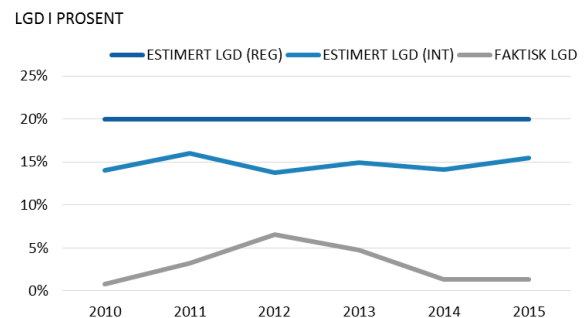
LGD-modeller

Den nye metodikken for regulatorisk beregning av tapsgrad (LGD) for boliglån innebærer at minimum estimert LGD skal være 20 prosent, uavhengig av underliggende porteføljekvalitet og tapshistorikk. Internt benyttes egne estimater for tapsgrad som bygger på interne data med empirisk dekning og som er representative for bankens portefølje.

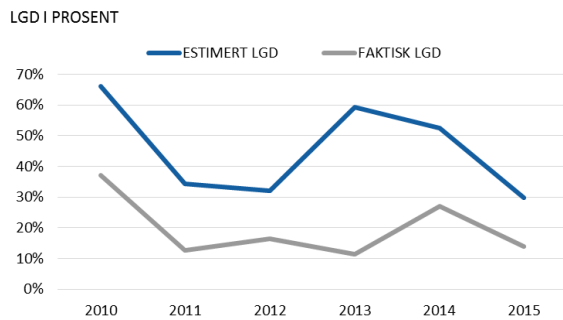
For bedriftsmarkedet er det fullt samsvar mellom interne og regulatoriske estimater for LGD. Figurene under viser sammenligning av estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte kunder for henholdsvis boliglån og foretak. Tapsgraden måles i prosent og er vektet i forhold til eksponeringen (EAD) for de misligholdte engasjementene.

Finanstilsynet publiserte i Rundskriv 9/2016 nytt krav til minimum diskonteringsrente tilsvarende 9 prosent ved neddiskontering av innbetalinger og kostnader knyttet til misligholdte engasjementer. Ved validering av LGD har SpareBank 1 SR-Bank tidligere benyttet historisk utlånsrente til bedriftskunder hentet fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) som grunnlag for diskonteringsrente. SpareBank 1 SR-Bank implementerer ny diskonteringsrente i 2017 med tilbakevirkende effekt for tidligere observasjoner. Validering for 2016 og med nye estimater var ikke ferdig utarbeidet på rapporteringstidspunktet, men endringen i anvendt diskonteringsrente vil medføre at beregnet realisert LGD vil øke noe. Figurene under viser estimert og faktisk tapsgrad i perioden 2010 – 2015 ved bruk diskonteringsrente fra SSB.

Figur 23: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (internt og regulatorisk)

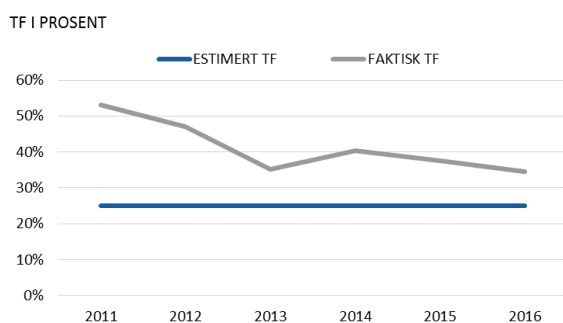
Figur 24: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked

Figurene over viser at faktisk tapsgrad er lavere enn estimert tapsgrad i samtlige år for både boliglån og bedriftsmarked. Få mislighold gjør at tapsgraden på enkeltkunder kan gi utslag på faktisk tapsgrad. Dette ses spesielt for bedriftsmarkedskunder.

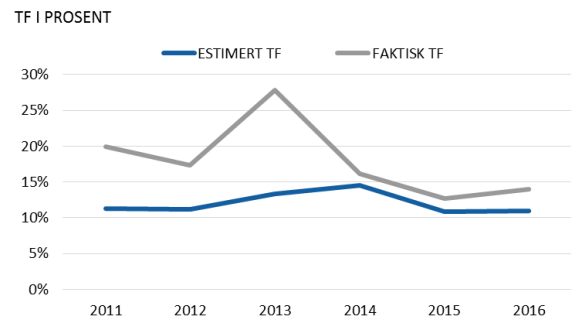
Det er to mulige utfall av et mislighold; enten går engasjementet til tap med realisasjon av sikkerheter, eller så kan engasjementet bli tilfrisknet. Tilfriskningsgrad er definert som andelen misligholdte kunder som blir tilfrisknet i løpet av en 12-månedersperiode, og som dermed ikke går til realisasjon. I SpareBank 1 SR-Bank benyttes en fast tilfriskningsgrad på 25 prosent for boliglånskunder ved beregning av tapsgrad. For foretak estimeres tilfriskningsgrad ved en egen modell. Figurene under viser estimert og faktisk observert tilfriskningsgrad for henholdsvis boliglånsporteføljen og bedriftsmarkedsporteføljen.

Figur 25: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – boliglån

For boliglån er faktisk tilfriskningsgrad i gjennomsnitt 41 prosent og høyere enn den anvendte faktoren på 25 prosent. Tilfriskningsgraden har vært noe avtakende i perioden.

Figur 26: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – bedriftsmarked

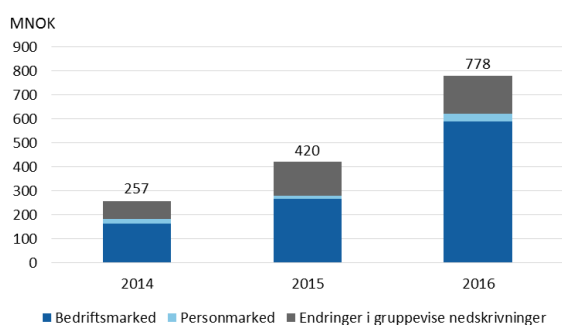
For foretak er nivået på faktisk observert tilfriskningsgrad noe redusert fra og med 2014, men fortsatt høyere enn nivået på estimert tilfriskningsgrad.

Mislighold og nedskrivninger

SpareBank 1 SR-Bank foretar kontinuerlig vurdering av kvaliteten på kredittporteføljen, både på overordnet nivå og på enkeltkundenivå. Kunder med mislighold i form av overtrekk eller restanse på konto overvåkes og følges opp på et tidlig tidspunkt, noe som sikrer at nødvendige tiltak raskt kan iverksettes.

Identifisering av nedskrivningsbehov gjennomføres i tråd med «Forskrift om regnskapsmessig behandling av utlån og garantier i finansinstitusjoner». Et utlån eller en gruppe av utlån defineres å ha verdifall dersom det foreligger objektive bevis på en tapshendelse som reduserer utlånets fremtidige kontantstrømmer. Dersom objektive bevis for verdifall finnes, beregnes tap på utlån som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer, neddiskontert med effektive rente.

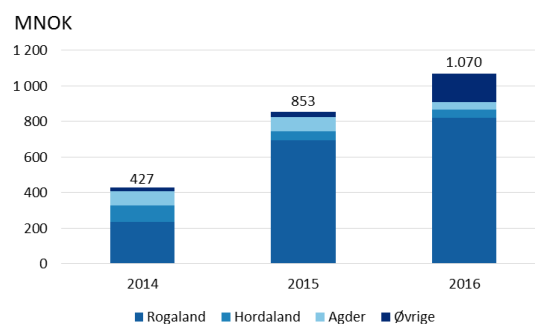
Figur 27: Utvikling i resultatførte nedskrivninger

Resultatførte nedskrivninger økte med 358 millioner kroner i 2016. Økningen gjelder i stor grad økte individuelle nedskrivninger innenfor bedriftsmarkedet. Grunnlaget for økningen er en fortsatt lav oljepris og lav aktivitet, kombinert med usikkerhet knyttet til fremtidig forventet utvikling i økonomiske rammebetingelser. Tett oppfølging av kunder og gode forebyggende tiltak er viktige verktøy for å opprettholde god kredittkvalitet og bidra til å holde tapene på et moderat nivå.

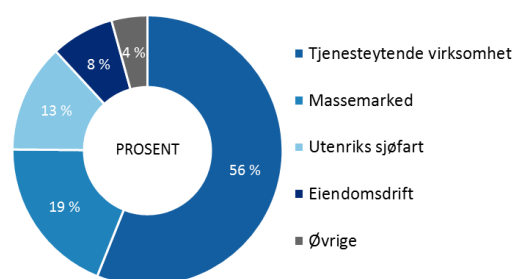
Figuren under viser utviklingen i engasjementsbeløp i 90-dagers IRB-mislighold⁸ fordelt på region.

Figur 28: Misligholdt engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder

Totalt mislignoldt engasjementsbeløp i 2016 utgjør 1,07 milliarder kroner, mot 853 millioner kroner i 2015 og 427 millioner i 2014. Andelen mislignoldt beløp i kategorien «Øvrige geografiske områder» har økt i 2016. Kundene i denne kategorien opererer utenfor Rogaland, Hordaland og Agder men er hjemmehørende i konsernets markedsområde, og økningen relateres i hovedsak til utfordringene i offshorenæringen.

Figur 29: Mislignoldt engasjementsbeløp i 2016 fordelt på standard bransjeinndeling (prosent av totalt engasjementsbeløp mislignhold)

Av totalt mislignoldt engasjementsbeløp på 1,07 milliarder kroner i 2016 tilhører 56 prosent bransjen tjenesteytende virksomhet. Årsaken til den høye andelen i denne bransjegruppen er noen få større mislignholdte kunder som leverer tjenester til oljeindustrien. Mislignholdte beløp innen innenriks sjøfart har økt i 2016, og 13 prosent tilhører denne bransjegruppen.

⁸ Se kapittel om risikoklassifiseringssystemet for definisjon på IRB-mislignhold.

Risikovektet balanse for kredittrisiko

Tabellen under viser risikovektet balanse for kredittrisiko for SpareBank 1 SR-Bank konsern. Samlet risikovektet balanse for kredittrisiko etter IRB-metoden og standardmetoden var 95,6 milliarder kroner ved utgangen av 2016. Dette er en reduksjon på 3,9 milliarder fra 2016. Hovedårsaken til reduksjonen i risikovektet balanse er redusert kredittesporing i 2016.

Tabell 9: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier

		Engasjement	Engasjement	Risikovektet	Risikovektet
			EAD	balanse	balanse
		31.12.2016	31.12.2016	Konsolidert	Konsolidert
				31.12.2016	31.12.2015
Foretak	Spesialiserte foretak*	33 738	32 176	19 471	22 148
	Foretak SMB	27 353	24 650	17 231	14 822
	Øvrige foretak	11 308	9 188	6 785	6 830
Massemarked	Massemarked SMB	5 563	5 562	1 194	1 236
	Engasjementer med pant i fast eiendom	128 013	128 007	25 899	27 170
	Øvrige massemarkedsengasjementer	4 666	4 660	2 027	950
	Risikovektet balanse kredittrisiko IRB	210 641	204 243	72 607	73 156
Stater	10 721		401	261	
Institusjoner	17 531		2 169	5 985	
Foretak	8 020		7 446	6 886	
Massemarked	6 430		4 564	5 500	
Obligasjoner med fortrinnsrett	18 196		1 817	1 205	
Egenkapital posisjoner	2 244		4 850	4 661	
Øvrige eiendeler	2 143		1 826	1 840	
Risikovektet balanse standardmetoden	65 285		23 073	26 338	
Samlet risikovektet balanse knyttet til kredittrisiko				95 680	99 494

*SpareBank 1 SR-Bank har erfart at nåværende kategorisering av foretak innebærer at banken har en andel av spesialiserte foretak som er vesentlig høyere enn andre sammenlignbare banker. Om et foretak kategoriseres som spesialisert eller ikke har under dagens regelverk ingen betydning for kapitalkravet. Bankens gjeldende kategorisering av foretak som spesialisert foretak er utelukkende gjort på bakgrunn av foretakets næringskode, uten at det gjøres en eksplisitt vurdering av om vilkårene i Kapitalkravsforskriftens § 9-1 tredje ledd er

oppfylt. Dersom ett eller flere av vilkårene ikke er oppfylt, skal ikke engasjementet kategoriseres som spesialisert foretak. Banken har derfor igangsatt et arbeide for å bringe kategoriseringen i retning av gjeldende markedspraksis og forskriftens bestemmelser.

MARKEDSRISIKO

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, spreadrisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i markedsrisiko.

Generelt om markedsrisiko

Risikostrategi

Markedsrisiko i SpareBank 1 SR-Bank relateres i all hovedsak til konsernets investeringer i verdipapirer, herunder aksjer og obligasjoner. I tillegg har konsernet en viss eksponering for markedsrisiko fra handelsaktiviteter i rente- og valutamarkedene, samt fra aktiviteter som understøtter ordinær innlåns- og utlånsvirksomhet. Konsernets eksponering overfor markedsrisiko anses samlet sett som moderat.

Risikostrategien med tilhørende spesifisering av nødvendige risikorammer, rapporteringslinjer og fullmakter skal minimum årlig behandles og godkjennes av konsernets styre.

Fullmakter, retningslinjer og rutiner

Styrefastsatte rammer relatert til SpareBank 1 SR-Bank Markets og Treasury delegeres fra administrerende direktør til navngitte personer.

Retningslinjer og rutiner for SpareBank 1 SR-Bank Markets er godt beskrevet i SJEKK, som er bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. SJEKK oppdaterer prosesssteg og rutiner fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig. Rutinene etterleves tilfredsstillende av personer involvert i styring og kontroll av markedsrisiko.

Konsernets markedsrisiko måles og overvåkes med bakgrunn i fastsatte rammer. Ansvar for løpende posisjonsavstemming og måling av konsernets markedsrisikoeksponering ligger hos middle office i SpareBank 1 SR-Bank Markets. Risk manager markeds- og likviditetsrisiko er ansvarlig for å føre løpende kontroll med risikomålingen og for den uavhengige risikorapporteringen både internt og eksternt.

Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og egenkapital-instrumenter. Kvantifisering av risiko knyttet til verdifall på obligasjonsporteføljene, herunder både systematisk og usystematisk, beregnes med utgangspunkt i Finanstilsynets stresstestmodell for forsikringsselskaper. Metodikken er i hovedsak basert på Solvens II (QIS5-spesifikasjonene).

Likviditetsporteføljens totale beholdning utgjør 20,6 milliarder kroner. Porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets utgjør 0,3 milliarder kroner. Tabellen nedenfor gir en oversikt over eksponering fordelt på aktivaklasser.

Tabell 10: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr)

Delportefølje	4 kv. 2016	3 kv. 2016	2 kv. 2016	1 kv. 2016
Treasury	20.647	21.386	24.437	20.579
Norsk stat/kommune	1.305	130	200	431
OMF/Covered Bond	12.894	14.294	17.383	13.084
Utenlandsk garantert	6.354	6.449	6.357	6.450
Norsk bank/finans	94	513	497	614
SR-Bank Markets	335	318	363	372
Norsk bank/finans	108	115	111	99
Industri/annet	227	203	252	272

Risikojustert kapital forbundet med øvrig markedsrisiko måles og følges opp etter Value at Risk- prinsippet (VaR). VaR-modellen dekker konsernets rente- og valutarisiko, samt verdipapirrisikoen forbundet med konsernets investeringer i aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser.

Markedsrisiko rapporteres under kreditt- og motpartsrisiko i henhold til standardmetoden.

Obligasjonsporteføljen

Risikoprofil og porteføljeutvikling

Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsportefølje (forvaltes av Treasury)

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstiller krav for deponering i Norges Bank, LCR-regelverket eller ukommiterte kredittrammer, samt eksponering mot selskaper i SpareBank 1-alliansen. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Ved utgangen av 2016 utgjør den samlede likviditetsporteføljen en verdi på 20,6 milliarder kroner.

Verdipapirer som ikke tilfredsstiller ovenstående krav innebærer i henhold til konsernets interne retningslinjer en kredittrisiko som er underlagt egne behandlingsregler.

Portefølje i SpareBank 1 SR-Bank Markets

Porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer. Gjeldende ramme for slike investeringer er én milliard kroner. Alle investeringer i denne porteføljen som ikke tilfredsstiller kriteriene for ukommitterte kredittlinjer vedtatt av styret er underlagt egne behandlingsregler. Ved utgangen av 2016 er porteføljen i SpareBank 1 SR-Bank Markets eksponert mot 28 selskaper og verdsatt til 335 millioner kroner.

Porteføljen har ingen innslag av strukturerte obligasjoner (CDO etc.) eller andre typer finansielle instrumenter.

I tabellene gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene.

Tabell 11: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater

Risikoklasser obligasjoner og sertifikater – totalt			
Risikokategori	Rating	Markedsverdi mill. kr	Prosent totalt
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	20.553	98,0 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	183	0,9 %
Høy risiko	Ikke-ratet	144	0,7 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	102	0,5 %
Totalt		20.982	100,0 %

Risikoklasser – Treasury			
Risikokategori	Rating	Markedsverdi mill. kr	Prosent Treasury
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	20.553	99,5 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0,0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	94	0,5 %
Høy risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	0	0 %
Totalt		20.647	100,0 %

Risikoklasser – SR-Bank Markets			
Risikokategori	Rating	Markedsverdi mill. kr	Prosent SR-Bank Markets
Laveste risiko	AAA, AA+, AA og AA-	0	0 %
Lav risiko	A+, A og A-	0	0 %
Moderat risiko	Ikke-ratet	90	26,7 %
Høy risiko	Ikke-ratet	144	42,8 %
Høyeste risiko	Ikke-ratet	102	30,4 %
Totalt		335	100,0 %

Renterisiko

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på ett prosentpoeng er totalt 85 millioner kroner som fordeles på totalbalansen til SpareBank 1 SR-Bank Markets (35 millioner kroner) og Treasury (50 millioner kroner).

Samlet valutaposisjon kan ikke overstige renterisikorammen i norske kroner.

Tabell 12: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme SR-Bank Markets	Ramme Treasury
0 – 3 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
3 mnd. – 6 mnd.	NOK 20 mill.	NOK 50 mill.
6 mnd. – 9 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
9 mnd. – 1 år	NOK 10 mill.	NOK 50 mill.
1 år – 18 mnd.	NOK 10 mill.	NOK 20 mill.
18 mnd. – 24 mnd.	NOK 15 mill.	NOK 15 mill.
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill.	NOK 15 mill.
10 år eller mer	NOK 30 mill.	NOK 10 mill.

Tabellen nedenfor viser total renterisiko ved utgangen av de siste fire kvartalene.

Tabell 13: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)

Renterisiko	0-6 mnd.	6-12 mnd.	1-5 år	> 5 år	Totalt
4 kv. 2016	-9	18	-20	1	-11
3 kv. 2016	-30	12	-33	8	-43
2 kv. 2016	-31	7	-25	11	-38
1 kv. 2016	-38	8	-10	10	-30

Valutarisiko

Valutakursrisiko er risikoen for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaer hvor konsernet har eksponering. Valutakursrisikoen reguleres av nominelle rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i én enkeltvaluta. Overnatten kursrisiko for valuta skal netto ikke overstige 100 millioner kroner pr. enkeltvaluta og 175 millioner kroner aggregert.

Tabellen angir netto valutaeksponering medregnet finansielle derivater ved utgangen av de fire siste kvartalene.

Tabell 14: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr)

Valuta	4 kv. 2016	3 kv. 2016	2 kv. 2016	1 kv. 2016
EUR	-76	43	-1	23
USD	0	0	0	9
CHF	-13	3	0	0
GBP	-1	1	35	0
SEK	-1	85	0	0
Øvrige	1	10	3	7

Verdipapirrisiko aksjer

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over konsernets aksjeholdning i de siste fire kvartalene:

Tabell 15: Konsernets aksjeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)

Klassifikasjon balansen	4 kv. 2016	3 kv. 2016	2 kv. 2016	1 kv. 2016
Aksjer, andeler mv	596	579	535	428
Virksomhet som skal selges	22	23	22	162

OPERASJONELL RISIKO

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser⁹.

Styring av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank har som målsetning å være blant de ledende aktørene i Norden innenfor styring av operasjonell risiko. Dette oppnås gjennom god risikokultur i organisasjonen, kontinuerlig læring av uønskede hendelser og utvikling av ledende metoder for å identifisere og kvantifisere risiko. SpareBank 1 SR-Bank skal ha en moderat risikoprofil for operasjonell risiko. Dette innebærer at det skal tilstrebes en god balanse mellom tillit og kontroll som sikrer at effektivitet ivaretas, samtidig som konsernet ikke eksponeres for unødig risiko.

Risikostrategi og rammer for operasjonell risikoeksponering fastsettes årlig og godkjennes av styret. Det er den enkelte leders ansvar å sørge for at enheten de har ansvar for er underlagt tilstrekkelig styring og kontroll, og at operasjonell risiko styres innenfor strategi og rammer definert for konsernet. Konsernenheten for risikostyring har ansvar for å støtte og utfordre risikoeiere, og skal sørge for at konsernet har et godt rammeverk for identifisering, rapportering og oppfølging av operasjonell risiko.

Måling av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank beregner og holder regulatorisk kapital for operasjonell risiko i henhold til sjablongmetoden. Denne metoden vurderes å gi en utilstrekkelig indikasjon på den faktiske eksponeringen for operasjonell risiko, ettersom den ikke tar hensyn til virksomhetsspesifikke faktorer og etablerte kontroller, men kun tar utgangspunkt i historiske inntekter og kostnader. For å få innsikt i hva som driver operasjonell risiko i konsernets prosesser gjennomføres det derfor en årlig gjennomgang av operasjonell risikoeksponering i konsernet. Gjennomgangen involverer prosesseiere og fagekspertene for å kartlegge potensielle risikoscenarioer med tilhørende sannsynligheter og konsekvenser. Resultatene fra gjennomgangen benyttes ved beregning av forretningsenhetenes

risikojusterte avkastning. Tiltak for å redusere operasjonell risikoeksponering gir dermed høyere avkastning, noe som oppmuntrer til aktiv risikostyring.

Konsernets forsikringsordninger har stor innvirkning på potensielle økonomiske konsekvenser fra operasjonelle risikoer. For alle identifiserte risikoer med potensiell økonomisk konsekvens over 10 millioner kroner, foretas det derfor en individuell vurdering av forventet forsikringsdekning.

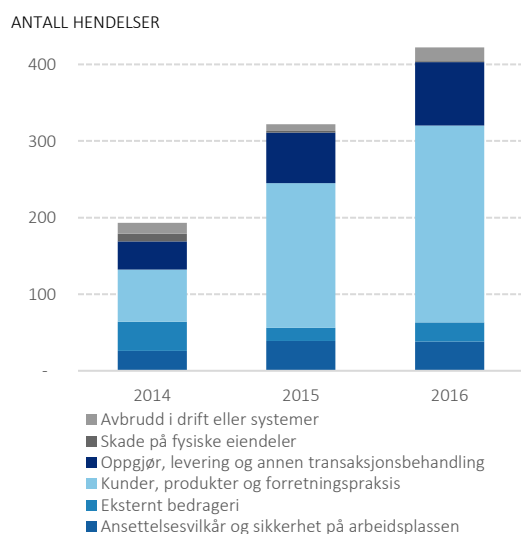
Utvikling i operasjonell risiko

Konsernet har i løpet av de siste årene oppnådd en betydelig reduksjon av potensielt tap fra operasjonelle hendelser. Dette til tross for at det i samme periode har blitt identifisert nye risikoer med vesentlig tapspotensiale. Reduksjonen er oppnådd gjennom målrettede tiltak mot risikodrivere for å redusere sannsynligheten for at identifiserte risikoer skal inntreffe, samt tiltak for å redusere konsekvensene dersom de inntreffer. Tiltakene som er gjennomført er i hovedsak relatert til endring i rutiner, strengere beløpsgrenser, forbedring av systemkontroller og målrettet innhenting av tilleggsforsikringer. Uønskede hendelser som oppstår i konsernet registreres og følges opp for å unngå gjentakelse. Det er viktig at flest mulig hendelser blir registrert når de først oppstår, ettersom de gir verdifull input til risikovurderinger og danner grunnlag for kontinuerlig operasjonell læring og forbedring. Figuren under viser antall registrerte hendelser i årene 2014 til 2016.

---

⁹ Juridisk risiko inngår i operasjonell risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som vurderes særskilt.

Figur 30: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:

Som figuren viser er antall registrerte hendelser økende, noe som i hovedsak tilskrives forbedret rapporteringskultur og innføring av nytt system for registrering av uønskede hendelser i 2015. Det

registreres flest hendelser relatert til kunde-, produkt- og forretningspraksis etterfulgt av oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling. Det samlede tapet fra registrerte uønskede hendelser i 2016 utgjorde 8 millioner kroner, mot 22 millioner kroner i 2015.

Risikovektet balanse for operasjonell risiko

Risikovektet balanse for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de 3 siste årene. Banktjenester for massemarkedet vektes 12 prosent, banktjenester for bedriftsmarkedet 15 prosent og for øvrige tjenester 18 prosent.

Tabell 17 viser risikovektet balanse for operasjonell risiko i 2016 og 2015. SpareBank 1 SR-Bank-konsern benytter sjablongmetoden ved beregning av risikovektet balanse for operasjonell risiko. Øvrige tilknyttede selskaper benytter basismetoden.

Tabell 16: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden¹⁰

2016	Konsolidert	Boligkreditt	Næringskreditt	BN Bank
Banktjenester for massemarkeds kunder	3 894			
Banktjenester for bedriftskunder	3 049			
Betaling og oppgjørstjenester	-302			
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	413	101	51	261
Totalt	7 054	101	51	261

2015	Konsolidert	Boligkreditt	Næringskreditt	BN Bank
Banktjenester for massemarkeds kunder	3 789			
Banktjenester for bedriftskunder	2 832			
Betaling og oppgjørstjenester	-241			
Andel operasjonell risiko konsoliderte selskap	414	94	46	274
Totalt	6 794	94	46	274

¹⁰ SpareBank 1 SR-Bank konsern benytter sjablongmetoden. Øvrige selskaper benytter basismetoden.

LIKVIDITETSRISIKO

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

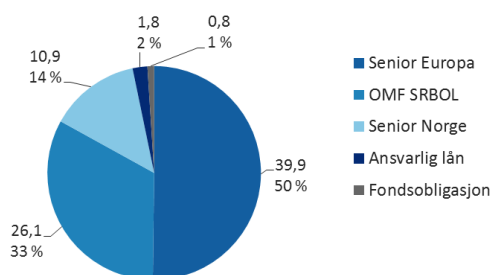
Generelt om likviditetsrisiko

Rammeverket for styring av likviditetsrisiko skal gjenspeile konsernets risikoprofil. Likviditetsrisikoen skal være lav.

Styring og måling av likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder, da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall, overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder og det kortsiktige likviditetsmålet LCR. Videre foretas det intern stresstesting av konsernets overlevelsesevne under ulike scenarioer, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan¹¹ ved likviditetskriser.

Figur 31: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2016 (mrd. kr. og prosent)

Likviditetsreserven er på 24,7 milliarder kroner, i tillegg er det 14,8 milliarder kroner i klargjorte boliglån i WEB-klienten (boliglån klargjort for OMF-finansiering). Likviditetssituasjonen i SpareBank 1 SR-Bank vurderes som god.

Likviditetsreserven indikerer en overlevelsesevne på 25 måneder ved utgangen av 2016 uten tilgang på ekstern finansiering. I løpet av de neste 12 månedene skal fremmedkapital tilsvarende 7,4 milliarder kroner refinansieres.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde. For konsernet som helhet er innskuddsmassen redusert med 3,5 milliarder kroner (-3,9 prosent) i 2016. Utlån inklusiv SpareBank 1 Bolig- og Næringskreditt er i 2016 redusert med 1,6 milliarder kroner (-0,9 prosent). I løpet av de siste to årene har innskuddsdekningen økt fra 46,7 prosent i 2014 til 47,1 prosent i 2016.

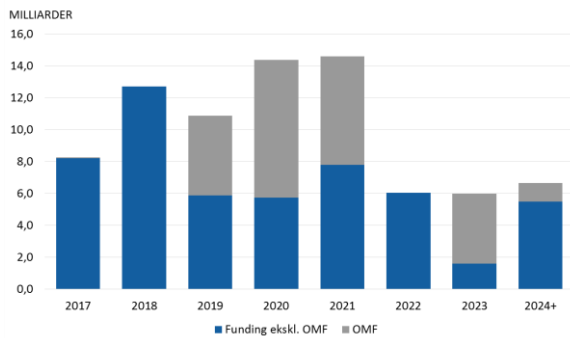
SR-Boligkreditt AS er et heleid datterselskap som ble etablert i 2. kvartal 2015. Selskapets formål er å kjøpe boliglån av SpareBank 1 SR-Bank og finansiere dette ved å utstede obligasjoner med fortrinnsrett. Gjennom SR-Boligkreditt AS kan SpareBank 1 SR-Bank diversifisere og optimalisere sin funding. Boliglån overført til SR-Boligkreditt AS utgjorde 29,4 milliarder kroner ved utgangen av 2016, og boliglån overført til SpareBank 1 Boligkreditt utgjorde 24,2 milliarder kroner. Overført balanse til boligkredittforetak utgjør ca. 45 prosent av brutto boliglånsbalanse og ca. 29 prosent av totale brutto utlån. Utlån i SpareBank 1 Næringskreditt AS utgjør 0,5 milliarder kroner.

Figuren nedenfor illustrerer fremmedkapitalforfall¹² per år ved utgangen av 2016.

¹¹ Konsernets recoveryplan fungerer også som konsernets beredskapsplan, jf forskrift om forsvarlig likviditetsstyring § 6

¹² Ekskludert SpareBank 1 Bolig- og Næringskreditt

Figur 32: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2016

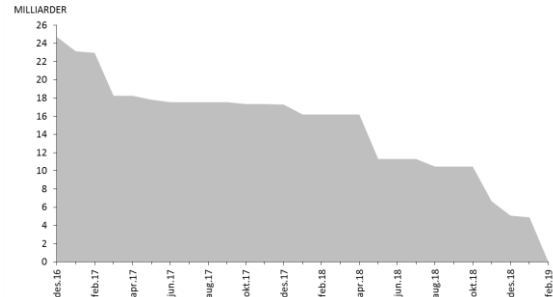

Gjennomsnittlig restløpetid på porteføljen av senior obligasjonsinnlån og OMF var 3,7 år¹³ ved utgangen av 2016.

Det blir månedlig utarbeidet en sensitivitetsanalyse som måler konsernets overlevelsessevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med analysen er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til målformuleringen for likviditetsstyring, som stadfester at SpareBank 1 SR-Bank i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarier. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at

forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant.

Figur 33: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet

Ettersom basisscenarioet forutsetter at tilgangen på ekstern likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer overlevelsessevne til februar 2019. Likviditetsbufferen består av innskudd og meget sikre og likvide rentepapirer. Konsernets kortsiktige likviditetsmål, samlet LCR (Liquidity Coverage Ratio), utgjorde 174 prosent ved utgangen av året.

¹³ Basert på «first call»

EIERRISIKO

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

Styring av eierrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har sterkt fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap. I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

I konsernet er all oppfølging av eierposter samlet under konserndirektør for økonomi og finans. All rapportering fra de enkelte selskap og spørsmål vedrørende kapitalutvidelser med videre gjennomgås her. Gjennom aktiv styredeltakelse i en rekke av de deleide selskapene sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-Banks eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen.

Risikorammer og tildeling av risikokapital for de enkelte selskap fastsettes årlig i bankens styre. Til grunn for dette ligger et rammeverk for vurdering av risiko.

Generelt om eierrisiko

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2016 i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen AS (19,5 prosent), BN Bank ASA (23,5 prosent), SpareBank 1 Næringskreditt AS (21,9 prosent), SpareBank 1 Boligkreditt AS (13,9 prosent), SpareBank 1 Mobilbetaling (19,7 prosent) og SpareBank 1 Kredittkort (17,9 prosent).

SpareBank 1 Gruppen eies av SpareBank 1 SR-Bank (19,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 prosent), SpareBank 1 SMN (19,5 prosent), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 prosent), Sparebanken Hedmark (11,0 prosent), Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO (9,6

prosent) og SpareBank 1 Oslo Akershus (1,4 prosent).

SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 prosent av aksjene i SpareBank 1 Forsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, ODIN Forvaltning AS, Conecto AS, SpareBank 1 Gruppen Finans AS og SpareBank 1 Medlemskort AS (51 prosent).

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA er 100 prosent eid av SpareBank 1-bankene, og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel i var ved utgangen av 2016 på 17,7 %. Selskapet leverer forretningsplattformer og felles forvaltnings- og utviklingstjenester til alliansebankene som kunder, og bidrar til at felles utvikling og felles aktiviteter gir bankene stordrifts- og kompetansefordeler. Selskapet driver også utviklingsarbeid gjennom kompetansesentre innenfor Betaling (Trondheim) og Kreditt (Stavanger).

Selskapene i SpareBank 1 Gruppen AS og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA utgjør det som kalles Alliansesamarbeidet.

BN Bank ASA er en landsdekkende bank med hovedkontor i Trondheim. Banken eies av banker i SpareBank 1-alliansen, hvor SpareBank 1 SR-Bank eier 23,5 prosent. BN Bank tilbyr et bredt spekter av banktjenester til bedrifter og privatpersoner. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

I SpareBank 1 Næringskreditt AS sin portefølje inngår det kun utlån til næringseiendommer med utleiekontrakter i sentrale strøk. Utlånene kan maksimalt utgjøre 60 prosent av markedsverdi. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2016 overført 0,5 milliarder kroner (EAD) til selskapet. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

SpareBank 1 SR-Bank eier pr 4. kvartal 2016 13,9 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS. Selskapets virksomhet er finansiering av lån til privatkunder med sikkerhet innenfor 75 prosent av verdigrunnet for fast eiendom. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2016 overført 24,2 milliarder kroner (EAD) til selskapet.

Eierrisikoen tilsvarer i hovedsak andel av overført portefølje, og risikoen følges opp og rapporteres som kredittrisiko.

SpareBank 1 SR-Bank eier pr 4. kvartal 2016 19,7 prosent av SpareBank 1 Mobilbetaling AS. Selskapet står blant annet bak den mobile betalingsløsningen mCASH. 13. februar 2017 ble det gjort kjent at SpareBank 1 SR-Bank går sammen med 105 andre banker om Vipps som mobil betalingsløsning. Vipps har hittil vært en del av DNB-konsernet, men legges nå inn i et frittstående selskap der DNB blir største

eier med omtrent 52 prosent av aksjene. SpareBank 1-alliansen skal eie 25 prosent. Dette innebærer at merkevaren mCASH blir tatt ut av markedet i løpet av 2017.

SpareBank 1 Kredittkort AS startet ordinær drift 1. juli 2014. Selskapet eies av SpareBank 1-bankene, og SpareBank 1 SR-Bank har en eierandel på 17,9 prosent.

FORRETNINGSRISIKO

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Konsernet har over lengre tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser over tid. Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av

virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking og utvikling av produkter og tjenester.

OMDØMMERISIKO

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon.

Konsernet har en egen informasjonsavdeling som er representert i konsernledelsen. Det er etablert dedikerte ansvarspersoner som håndterer all kommunikasjon på sosiale medier, og informasjonshåndtering inngår i konsernets beredskapsplan som er distribuert til alle ansatte.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme. Det foretas jevnlig og minst årlig en gjennomgang og kartlegging av hvilke omdømmerisikoer konsernet er eksponert for, og om det foreligger endringer i risikobildet.

Omdømmerisikoene identifiseres og rangeres etter vurdering av:

- Direkte håndteringskostnad («brannslukking»)
- Påvirkning på avgang av eksisterende kunder
- Påvirkning på tilgang av nye kunder
- Potensiale for at konsernets konsesjoner kan komme under vurdering og dermed indirekte påvirke markedsverdi og finansieringsevne
- Om enkelte hendelser ville innebære at det ble avdekket holdninger og handlinger som avviker betydelig fra konsernets kommuniserte verdier

Konsernet har også fortløpende overvåking av omdømme gjennom daglig overvåking og vurdering av mediebildet, samt fortløpende overvåking av omtaler i ulike sosiale medier og kanaler. De fortløpende daglige vurderinger forsøkes gjennomført på en så objektiv måte som mulig. Medlemmer av konsernledelsen og andre nøkkelpersoner får daglige rapporter over mediebildet.

STRATEGISK RISIKO

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for neste treårsperiode med en tilhørende forretnings- og handlingsplan. Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarier og konkurranse- og markedssituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedssituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Compliance funksjonen i SpareBank 1 SR-Bank er en uavhengig funksjon som skal se til at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer vår virksomhet og som er fastsatt av myndighetsorganer eller andre institusjoner eller foreninger, implementeres og etterleves.

Compliance policy

Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Styring av compliance risiko

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en svært lav risikoprofil for compliance risiko.

Konsernet skal etterleve og operere i tråd med gjeldende regelverk som regulerer virksomheten,

tilpasset konsernets overordnede strategi, produktspekter og omfang.

Rammeverket for compliance bygger i hovedsak på EBAs "Guidelines on Internal Governance (GL 44)", Basel Committee on Banking Supervision; "Compliance and the compliance function in banks", ESMA Guidelines; "on certain aspects of the MiFID compliance function requirements" og Finanstilsynets "Modul for evaluering av overordnet styring og kontroll".

Konsernets compliance funksjon ivaretas av avdeling for compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

Compliance Verdipapirforetaket

Konsernet har egen compliance ansvarlig for verdipapirforetaket som har ansvaret for å kontrollere at konsernets virksomhet knyttet til ytelse av investeringstjenester til enhver tid drives i samsvar med regelverket for verdipapirhandel.

GODTGJØRELSESORDNINGEN I SPAREBANK 1 SR-BANK

SpareBank 1 SR-Bank ASA sin godtgjørelsespolitikk

SpareBank 1 SR-Bank ASA har etablert en godtgjørelsesordning som gjelder alle ansatte. Retningslinjene omfatter fastlønn, variabel godtgjørelse og ansattgoder (pensjon, forsikringer og øvrige ansattgoder).

Konsernets godtgjørelsesordning skal:

- Være i samsvar med konsernets overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser
- Bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med konsernets risiko
- Motvirke for høy eller uønsket risikotaking
- Bidra til å unngå interessekonflikter
- Være i samsvar med Finansforetaksforskriften kap. 15

Den samlede godtgjørelsen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende. Den skal sikre at konsernet over tid tiltrekker, utvikler og beholder de dyktigste medarbeiderne. Ordningen skal sikre en belønningsmodell som oppleves rettferdig, forutsigbar og er framtidsrettet og motiverende.

Beslutningsprosess

Styret i SpareBank 1 har opprettet et godtgjørelsesutvalg som består av tre styremedlemmer hvorav den ene er ansattrepresentant.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret og har i hovedsak ansvar for å:

- Årlig vurdere og foreslå total lønn og annen godtgjørelse for administrerende direktør
- Årlig behandle forslag til konsernmålekort (administrerende direktørs målekort)
- Årlig behandle konsernets godtgjørelsesordning, inkludert strategi og hovedprinsipper for variabel godtgjørelse
- Være rådgiver for administrerende direktør vedrørende saker om lønn og annen godtgjørelse og andre vesentlige personalrelaterte forhold for konsernets ledende ansatte

- Påse at praktiseringen av konsernets godtgjørelsesordninger årlig blir gjennomgått av en uavhengig kontrollfunksjon
- Forberede erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte (jfr. allmennaktsloven § 6-16 a)
- Vurdere andre forhold som bestemt av styret og/eller godtgjørelsesutvalget
- Gjennomgå andre personalpolitiske saker angående konsernets godtgjørelsesordning som kan antas å innebære vesentlig renomèrisiko

Veiledende retningslinjer for det kommende regnskapsåret

Godtgjørelse til administrerende direktør

Den samlede godtgjørelse til administrerende direktør består av fastlønn (hovedelement), variabel godtgjørelse, naturalytelser og pensjons- og forsikringsordninger. Administrerende direktørs fastlønn og variabel lønn fastsettes årlig av styret etter innstilling fra godtgjørelsesutvalget. Vurderingen tar utgangspunkt i oppnådde resultater på definerte målområder, individuelle prestasjoner samt lønnsutviklingen i sammenlignbare stillinger.

Variabel godtgjørelse kan opptjenes årlig, men skal være basert på oppnådde mål siste to år. Administrerende direktør kan motta konsernbonus på lik linje med øvrige ansatte i konsernet. Eventuell variabel godtgjørelse, inkludert konsernbonus, kan utgjøre inntil 25 prosent av fast lønn inkludert feriepenger. Det tildeles ikke resultatbaserte ytelser utover nevnte ordninger. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Det kan ikke tildeles variabel lønn til administrerende direktør dersom det ikke utbetales konsernbonus.

Halvparten av den variable godtgjørelsen, med unntak av konsernbonus, gis i form av aksjer i SpareBank 1 SR-Bank ASA, hvor 1/3 av aksjene tildeles hvert av de kommende tre år. Den delen av den variable godtgjørelsen som utbetales i aksjer, kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på uriktige forutsetninger.

Administrerende direktør kan i tillegg gis naturalytelser i den grad ytelsene har tilknytning til

administrerende direktørs funksjon i konsernet og er i tråd med markedsmessig praksis for øvrig.

Der er inngått livsvarig pensjonsavtale med administrerende direktør hvor pensjonsalder er ved utgangen av det året administrerende direktør fyller 64 år. Årlig driftspensjon frem til fylte 67 år utgjør 67 prosent av pensjongivende lønn. Fra fylte 67 år gis en tilleggspensjon som sammen med øvrige pensjonsrettigheter skal utgjøre 67 prosent av pensjongivende lønn, gitt full opptjening.

Administrerende direktør har ingen avtale om etterlønn ved fratredelse før oppnådd pensjonsalder.

Godtgjørelse til øvrige ledende ansatte

Administrerende direktør fastsetter godtgjørelse til ledende ansatte etter rammer drøftet med godtgjørelsesutvalget og basert på retningslinjer vedtatt av styret. Godtgjørelsen fastsettes etter vurdering av prestasjon samt vilkår i markedet for de ulike områdene og skal fremme gode prestasjoner og sikre at konsernet når strategiske mål. Fastsettelsen av godtgjørelsen skal ikke skade konsernets omdømme eller være markedsledende. Godtgjørelsen bør sikre at konsernet har evne til å tiltrekke og beholde ledende ansatte med ønsket kompetanse og erfaring.

Variabel godtgjørelse fastsettes på bakgrunn av konsernet sin oppnådde egenkapitalavkastning og for øvrig fastsatte mål i balansert målekort. Dette vil være en kombinasjon av kvantitativ oppnåelse av fastsatte resultatmål og en kvalitativ helhetlig vurdering av hvordan målene er oppnådd. Variabel godtgjørelse kan opptjenes årlig, men skal være basert på oppnådde mål siste to år. Ledende ansatte kan motta konsernbonus på lik linje med øvrige ansatte i konsernet. Eventuell variabel lønn, inkludert konsernbonus, kan utgjøre inntil 25 prosent av fast lønn inkludert feriepengene. Det kan ikke tildeles variabel lønn dersom det ikke utbetales konsernbonus. Det tildeles ikke resultatbaserte ytelser utover nevnte ordninger. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Konserndirektør risikostyring og compliance og konserndirektør Organisasjon og HR mottar ikke variabel lønn utover konsernbonus.

Halvparten av den variable godtgjørelsen, med unntak av konsernbonusen, gis i form av aksjer i SpareBank 1 SRBank ASA, hvor 1/3 av aksjene tildeles hvert av de kommende tre år. Den delen av den variable godtgjørelsen som utbetales i aksjer kan reduseres dersom etterfølgende resultater og utvikling tilsier at den ble basert på

uriktige forutsetninger. Naturalytelser kan tilbys ledende ansatte i den grad ytelsene har en tilknytning til den enkeltes funksjon i konsernet og er i tråd med markedsmessig praksis for øvrig.

Pensjonsordning skal ses i sammenheng med øvrig godtgjørelse og skal gi konkurransedyktige betingelser. Medlemmer av konsernledelsen har en pensjonsalder på 62 år, med unntak av de to siste ansatte konsernmedlemmene som har en pensjonsalder på 70 år. Konsernledelsen, med unntak av de to siste ansatte, har fra fylte 67 år en tilleggspensjon som sammen med pensjon fra SpareBank 1 SRBanks pensjonsordning, pensjon fra tidligere arbeidsgiver, pensjon fra folketrygden og AFP skal utgjøre 70 prosent av pensjongivende lønn, gitt full opptjening. Ordningen ble endret for nye konsernmedlemmer fra og med 2011. Det vil si at for medlemmer av konsernledelsen som er ansatt etter dette tidspunkt, er pensjonsgrunnlaget begrenset til 12 G. SpareBank 1 SRBank har en innskuddsbasert pensjonsordning med innskuddssatser på 7 prosent av pensjonsgrunnlag inntil 7,1G, og 22 prosent av pensjonsgrunnlag mellom 7,1G og 12G. De ansatte i konsernledelsen som har pensjonsalder på 62 år, har fra fylte 62 år til fylte 67 år rett på en pensjon tilsvarende 70 prosent av pensjongivende lønn i form av driftspensjon.

Ingen ledende ansatte har avtale om etterlønn ved fratredelse før oppnådd pensjonsalder.

Godtgjørelse til ledende ansatte med kontrolloppgaver

Godtgjørelse til ledende ansatte med kontrolloppgaver skal være uavhengig av resultatet i virksomheten de kontrollerer.

Ansatte med kontrolloppgaver mottar ikke variabel godtgjørelse utover konsernbonus.

Godtgjørelse til tillitsvalgte samt øvrige ansatte med tilsvarende godtgjørelse som ledende ansatte

Godtgjørelse vil følge ovennevnte retningslinjer for ledende ansatte.

Konsernbonus

Konsernet har en konsernbonusordning som omfatter samtlige ansatte i konsernet. Konsernbonusen fastsettes som en lik prosent av fast lønn, og kan maksimalt utgjøre 1,5 månedslønn.

Konsernbonusen fastsettes av styret i forhold til oppnådde finansielle mål. Konsernbonusen utbetales i sin helhet som kontanter.

Bindende retningslinjer for aksjer, tegningsretter, opsjoner med videre for det kommende regnskapsåret

Administrerende direktør og ledende ansatte gis, på lik linje med øvrige ansatte i konsernet, adgang til å delta i rettede emisjoner/aksjespareprogram mot konsernets ansatte.

Av variabel lønn opptjent i 2016 for administrerende direktør og andre ansatte som er omfattet av forskrift om godtgjørelse i

finansinstitusjoner, vil halvparten av variabel godtgjørelse, med unntak for konsernbonusen, gis i form av et løfte om aksjer i SpareBank 1 SR-Bank ASA. Aksjene tildeles med en tredjedel hvert av de kommende tre år.

Redegjørelse for lederlønnspolitikken i foregående regnskapsår

Styret bekrefter at retningslinjene om lederlønn for 2016 gitt i fjorårets erklæring er blitt fulgt.

Tabell 18 viser offentliggjøring av godtgjørelse i henhold til Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Tabell 17: Offentliggjøring av godtgjørelse

Offentliggjøring av godtgjørelse	Antall	Godtgjørelse	Herav variabel godtgjørelse
Ledende ansatte	59	95.614	6.883
Ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering	11	13.347	403
Ansatte som er ansvarlig for uavhengig kontrollfunksjon	7	7.290	142
Tillitsvalgte	1	1.102	30
Sum	78	117.353	7.457

FORKORTELSER OG DEFINISJONER

Forklaring på forkortelser som ofte blir benyttet i Pilar 3:

Forkortelse	Forklaring
IRB	Interne målemetoder (Internal Rating Based)
PD	Misligholdssannsynlighet (Probability of Default)
DR	Faktisk mislighold (Default Rate)
EAD	Eksponering ved mislighold (Exposure at Default)
KF	Konverteringsfaktor (andel av ubenyttet trekkrettighet som forventes trukket opp gitt mislighold)
LGD	Tap gitt mislighold (Loss Given Default)
PM	Personmarkedet
BM	Bedriftsmarkedet

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
- Når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
  - Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
  - Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
  - Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
  - Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.
  - Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

OVERSIKT OVER FIGURER

Figur 1: Hel- og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank ASA per 31.12.2016.....	6
Figur 2: SpareBank 1-alliansen per 31.12.2016.....	7
Figur 3: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital	8
Figur 4: Regulatorisk kapitaldekningskrav i henhold til Pilar 1, pr. 31.12.2016	11
Figur 5: Kapitaldekning.....	12
Figur 6: Risikojustert kapital fordelt på risikokategori	15
Figur 7: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess.....	15
Figur 8: Organisering av risiko- og kapitalstyring	17
Figur 9: Eksponering (EAD) fordelt på geografisk markedsområde	20
Figur 10: Eksponering (EAD) fordelt på kundesegment	21
Figur 11: Utlånsportefølje fordelt på misligholdssannsynlighet (PD)	21
Figur 12: Utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank	22
Figur 13: Utlån til næringseiendom	22
Figur 14: Belåningsgrad boliglån (totalfordelt)	23
Figur 15: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank	26
Figur 16: Rangeringsevne PD-modeller.....	32
Figur 17: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – boliglån (regulatorisk og internt)	33
Figur 18: Sammenligning av uvektet estimert PD og faktisk DR – bedriftsmarked.....	33
Figur 19: Årlig migrering – boliglån	33
Figur 20: Årlig migrering – bedriftsmarked.....	33
Figur 21: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – boliglån (rammelån).....	34
Figur 22: Sammenligning av estimert og faktisk konverteringsfaktor (KF) – bedriftsmarked.....	34
Figur 23: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – boliglån (internt og regulatorisk).....	34
Figur 24: Sammenligning av estimert og faktisk vektet LGD – bedriftsmarked	35
Figur 25: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – boliglån	35
Figur 26: Sammenligning av estimert og faktisk tilfriskningsgrad (TF) – bedriftsmarked	35
Figur 27: Utvikling i resultatførte nedskrivninger	36
Figur 28: Misligholdt engasjementsbeløp fordelt på geografiske områder	36
Figur 29: Misligholdt engasjementsbeløp i 2016 fordelt på standard bransjeinndeling (prosent av totalt engasjementsbeløp mislighold)	36
Figur 30: Registrerte uønskede hendelser fordelt etter Basel-kategorier:	42
Figur 31: Sammensetningen av konsernets fremmedkapital pr 31.12.2016 (mrd. kr. og prosent).....	43
Figur 32: Fremmedkapitalforfall per 31.12.2016	44
Figur 33: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet	44

OVERSIKT OVER TABELLER

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital	10
Tabell 2: SpareBank 1 SR-Banks oppfyllelse av kapitaldekningskrav ved utgangen av 2016	12
Tabell 3: Definisjon av misligholdsklasser og sammenhengen mellom klassifisering i SpareBank 1 SR-Bank og de største eksterne ratingbyråene	27
Tabell 4: Definisjon av tapsgrad	28
Tabell 5: Definisjon av risikogrupper	28
Tabell 6: Hovedtyper av sikkerheter	29
Tabell 7: Risikomodeller som benyttes ved regulatorisk IRB-rapportering 2016	30
Tabell 8: PD-modeller som benyttes i den interne risikostyringen	31
Tabell 9: Risikovektet balanse for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier	37
Tabell 10: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen (mill. kr)	38
Tabell 11: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater	39
Tabell 12: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene	40
Tabell 13: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill. kr)	40
Tabell 14: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill. kr)	40
Tabell 15: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill. kr)	40
Tabell 16: Risikovektet balanse for operasjonell risiko etter sjablongmetoden	42
Tabell 17: Offentliggjøring av godtgjørelse	51
Tabell 18: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)	56
Tabell 19: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	57
Tabell 20: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	58
Tabell 21: Ansvarlig kapital	58
Tabell 22: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner	59
Tabell 23: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)	60
Tabell 24: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)	61
Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner)	62
Tabell 26: Engasjementsbeløp for hver engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid	63
Tabell 27: Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper (beløp i mill. kroner)	64
Tabell 28: Nedskrivninger per misligholdsklasse i perioden (beløp i mill. kroner)	65
Tabell 29: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill. kroner)	65
Tabell 30: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner)	66
Tabell 31: Eksponering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes	67
Tabell 32: Risikoparametre internt vs. regulatorisk	70
Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)	71

Tabell 34: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)	72
Tabell 35: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)	73
Tabell 36: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)	74
Tabell 37: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet).....	74
Tabell 38: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap	74
Tabell 39: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB).....	75
Tabell 40: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB).....	75
Tabell 41: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)	76
Tabell 42: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)	76
Tabell 43: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)	77
Tabell 44: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.	77
Tabell 45: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi	77

VEDLEGG

Konsolidering

Tabell 18: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)

Datterselskap Pr 31.12.2016	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334 000	883 228	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97 205	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3 500	164 225	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6 000	29 018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	8 000	70 125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90 000	186 246	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	8 000	258 016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	2 025 000	2 025 150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		3 713 213		

Datterselskap Pr 31.12.2015	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334 000	811 689	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97 205	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3 500	164 225	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6 000	29 018	100 %	Oppkjøpsmetoden
Regnskapshuset SR AS	8 000	70 125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	90 000	191 106	100 %	Oppkjøpsmetoden
Etis Eiendom AS	10 000	1 730	100 %	Oppkjøpsmetoden
Finansparken Bjergsted AS	16 000	58 016	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Boligkreditt AS	1 275 000	1 275 150	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		2 698 264		

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Datterselskap som rapporterer etter standardmetode

Beløp i mill kroner	31.12.2016		31.12.2015	
	SpareBank 1 Finans	SR- SR-Forvaltning	SpareBank 1 SR-Finans	SR-Forvaltning
Netto ansvarlig kapital	1 078	17	1016	17
Risikovektet balanse	6 553	71	6 545	87
Kapitaldekning %	16,45	24,71	15,52	20,02

Datterselskap som rapporterer etter IRB metode

Beløp i mill kroner	31.12.2016	31.12.2015
	SR-Boligkreditt	
Netto ansvarlig kapital	1 974	1 258
Risikovektet balanse	12 089	4 028
Kapitaldekning %	16,33	31,24

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og BN Bank AS. I konsernets kapitaldekning foretas en forholdsmessig konsolidering.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål.

Tabell 19: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent 1) 31.12.2016	Risikovektet balanse 2) 31.12.2016	Kapitaldekning i prosent 31.12.2016
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	15,3	11 241	16,52
SpareBank 1 Næringskreditt AS	21,9	2 482	20,67
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	3 317	28,88

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent ¹⁾ 31.12.2015	Risikovektet balanse 2) 31.12.2015	Kapitaldekning i prosent 31.12.2015
SpareBank 1 Boligkreditt AS ¹⁾	18,1	13 099	16,09
SpareBank 1 Næringskreditt AS	26,8	4 000	15,68
BN Bank ASA ¹⁾	24,2	4 385	22,67

1) Inkludert indirekte eierandeler

2) SpareBank 1 SR-Bank sin andel

SpareBank 1 Boligkreditt AS og BN Bank AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering. SpareBank 1 Næringskreditt AS bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivning for disse virksomhetene og for finanskonsernet. I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammelovgivning og forskriften. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse to selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra disse selskapene.

Ansvarlig kapital

Det skilles mellom vesentlige eierandeler > 10 % og ikke vesentlige eierandeler i finansinstitusjoner. Investeringer som overstiger 10 % av egen ren kjernekapital etter fradrag kommer til fradrag i ansvarlig kapital og fradragene tas i samme kapitalklasse som det instrumentet man eier tilhører. Investeringer i rene kjernekapitalinstrumenter som ikke kommer til fradrag i ansvarlig kapital vektet 250 % i beregningsgrunnlaget.

Tabell 20: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill kroner	Eierandel i %	Bokført verdi	Eierandel i %	Bokført verdi
	31.12.2016	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2015
SpareBank 1 Gruppen	19,5 %	1 585	19,5 %	1 618
Bank 1 Oslo			4,8 %	146
Sparebanken Hedmark	1,6 %	126		
Sandnes Sparebank	15,1 %	140	13,9 %	67
SpareBank 1 Kredittkort	18,1 %	210	18,1 %	197
Øvrige finansinstitusjoner		96		15
Sum		2 157		2 043

Tabell 21: Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital, herunder kjernekapital og tilleggs kapital samt aktuelle tillegg, fradrag og begrensninger.

Finansdepartementet fastsatte 22. august 2014 endringer i forskrifter om kapitalkrav med virkning fra 30. september 2014. Endringene er en tilpasning til EUs nye kapitaldekningsregelverk for banker og verdipapirforetak (CRD IV/CRR), og innebærer at minstekrav til ren kjernekapitaldekning er gradvis økt fram til 30. juni 2016.

Fra 30. juni 2016 var kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3,0 prosent og motsyklisk buffer 1,5 prosent. Disse kravene var i tillegg til kravet om ren kjernekapitaldekning på 4,5 prosent, slik at samlet minstekrav til ren kjernekapital var 11,5 prosent fra 30. juni 2016. I tillegg har Finanstilsynet fastsatt et individuelt Pilar 2-krav på 2,0 prosent som vil bli lagt på minimumskravet til ren kjernekapitaldekning fra 31.12.2016. Samlet minstekrav til ren kjernekapital er dermed 13,5 prosent pr 31.12.2016. Motsyklisk kapitalbuffer vil øke med 0,5 prosent fra 31.12.2017, og minstekrav til ren kjernekapitaldekning vil øke til 14,0 prosent fra 31.12.2017.

Konsern (beløp i mill kroner)	31.12.2016	31.12.2015
Aksjekapital	6 394	6 394
Overkursfond	1 587	1 587
Avsatt utbytte	575	384
Fond for urealiserte gevinster	52	163
Annen egenkapital	9 680	8 386
Sum balanseført egenkapital	18 288	16 914
Kjernekapital		
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-94	-67
Frdrag for avsatt utbytte	-575	-384
Frdrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-263	-421
Frdrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-163	-191
Verdi av derivatforpliktelser til virkelig verdi	-50	-57
Sum ren kjernekapital	17 143	15 794
Fondsobligasjon ¹⁾	1 084	1 088
Sum kjernekapital	18 227	16 882

Tilleggs kapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	2 276	3 111
Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-60	-60
Sum tilleggs kapital	2 216	3 051

Netto ansvarlig kapital	20 443	19 933
--------------------------------	---------------	--------

¹⁾ Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig lånekapital og Fondsobligasjon"

Risikovektet balanse	31.12.2016	31.12.2015
Kredittrisiko- og motpartsrisiko	95 680	99 494
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)	701	1 050
Operasjonell risiko	7 054	6 794
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	13 216	11 786
Risikovektet balanse	116 651	119 124
Minimumskrav ren kjernekapital 4,5 %	5 249	5 361
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer 2,5 %	2 916	2 978
Systemrisikobuffer 3 %	3 500	3 574
Motsykliskbuffer 1,5 %	1 750	1 191
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	8 166	7 743
Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	3 728	2 690
Kapitaldekning	17,52 %	16,73 %
herav kjernekapitaldekning	15,63 %	14,17 %
herav tilleggs kapitaldekning	1,90 %	2,56 %
Ren kjernekapitaldekning	14,70 %	13,26 %
Uvektet kjernekapitaldekning	7,28 %	6,30 %

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 2.646 millioner kroner i ansvarlig lånekapital teller 794 millioner kroner som kjernekapital og 1.778 millioner kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverede kostnader ved låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost.

Fondsobligasjoner kan maksimum utgjøre 15 prosent av samlet kjernekapital for obligasjoner med fastsatt løpetid og 35 prosent for fondsobligasjoner uten fastsatt løpetid. Eventuelt overskytende teller som evigvarende ansvarlig lånekapital.

Tabell 22: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjoner

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfalls-	
			tidspunkt	2016 2015
Tidsbegrenset				
NOK 750	3 mnd Nibor + 3,50 % p.a.	2021	2016	0 746
NOK 500	3 mnd Nibor + 1,80 % p.a.	2023	2018	499 499
EUR 50	4 % p.a. til 21.12.2017, deretter 6 mnd Euribor + 1,725 % p.a.	2030	2030	465 502
NOK 825	3 mnd Nibor + 2,75 % p.a.	2022	2017	825 825
Sum tidsbegrenset				1 789 2 572

Fondsobligasjon				
NOK 684	9,35 % p.a. til 9.12.2019, deretter 3 mnd Nibor + 5,75 % p.a.	2019	732	759
NOK 116	3 mnd Nibor + 4,75 % p.a. til 9.12.2019, deretter Nibor + 5,75 % p.a.	2019	116	116
Sum fondsobligasjon			848	875
<hr/>				
Påløpte renter			9	12
<hr/>				
Sum ansvarlig lånekapital			2 646	3 459

Engasjementer fordelt på geografiske områder

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 23: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder (beløp i mill. kroner)

2016	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	109 307	14 587	6 820	130 714
Agder-fylkene	13 985	1 866	873	16 724
Hordaland	24 118	3 219	1 505	28 842
Øvrige	10 228	1 365	637	12 230
Sum brutto engasjement kunder	157 638	21 037	9 835	188 510

2015	Brutto utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	111 268	13 963	8 182	133 413
Agder-fylkene	13 719	1 694	1 009	16 422
Hordaland	24 007	2 965	1 765	28 737
Øvrige	6 196	766	456	7 418
Sum brutto engasjement kunder	155 190	19 388	11 412	185 990

Engasjementer fordelt på engasjementstyper

Tabell 24: Samlet engasjementsbeløp fordelt på engasjementstyper (beløp i mill. kroner)

2016	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	85 426	87 757
Massemarked	103 084	99 493
Brutto engasjement kunder	188 510	187 250
Individuelle nedskrivninger	-590	-453
Nedskrivning på grupper av utlån	-676	-597
Nedskrivning garantier	-5	-4
Netto engasjement kunder	187 239	186 197
Stater (Norges Bank)	889	809
Institusjoner	4 334	3 659
Sum engasjementsbeløp	192 462	190 664

2015	Engasjementsbeløp	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp
Foretak	90 088	88 792
Massemarked	95 902	90 367
Brutto engasjement kunder	185 990	179 158
Individuelle nedskrivninger	-315	-319
Nedskrivning på grupper av utlån	-518	-448
Nedskrivning garantier	-3	0
Netto engasjement kunder	185 154	178 392
Stater (Norges Bank)	728	1 169
Institusjoner	2 984	2 603
Sum engasjementsbeløp	188 866	182 164

Engasjementer fordelt på kundegrupper

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill. kroner)

2016	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Jordbruk/skogbruk	4 549	2 544	7 093
Fiske/fiskeoppdrett	755	145	900
Bergverksdrift/utvinning	4 780	329	5 109
Industri	2 914	1 620	4 534
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3 533	1 794	5 327
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2 885	1 711	4 596
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	9 766	276	10 042
Eiendomsdrift	27 269	6 086	33 355
Tjenesteytende virksomhet	8 441	2 193	10 634
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1 898	1 939	3 837
Netto konsernkonti valuta	(741)	741	0
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	419	(419)	0
Sum foretak	66 467	18 959	85 426
Massemarked	91 171	11 913	103 084
Sum brutto engasjement kunder	157 638	30 872	188 510

2015	Ubenyttet kreditt		Sum
	Brutto utlån	og garantier	
Jordbruk/skogbruk	4 443	1 920	6 363
Fiske/fiskeoppdrett	903	398	1 301
Bergverksdrift/utvinning	5 330	1 172	6 502
Industri	3 093	1 563	4 656
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3 437	1 230	4 667
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2 578	1 199	3 777
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	9 666	1 718	11 384
Eiendomsdrift	27 568	8 312	35 880
Tjenesteytende virksomhet	8 113	2 418	10 531
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	2 209	2 818	5 027
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	619	(619)	0
Sum foretak	67 960	22 128	90 088
Massemarked	87 229	8 673	95 902
Sum brutto engasjement kunder	155 190	30 801	185 990

Engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

Engasjementsbeløp defineres her som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, før fradrag for nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Tabell 26: Engasjementsbeløp for hver engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

2016	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	49 766	6 517	23 254	78 101	157 638
Ubenyttet kreditt	21 037				21 037
Garantier	39	2 092	6 194	1 510	9 835
Sum brutto engasjement kunder	70 842	8 609	29 448	79 611	188 510
Stater (Norges Bank)	889		-	-	889
Institusjoner	802	3 532	-	-	4 334
2015	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån	52 330	6 642	21 245	74 973	155 190
Ubenyttet kreditt	19 388				19 388
Garantier		4 366	5 522	1 525	11 412
Sum brutto engasjement kunder	71 718	11 008	26 767	76 498	185 990
Stater (Norges Bank)	728	-	-	-	728
Institusjoner	1 204	1 780	-	-	2 984

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper

Tapsutsatte engasjementer defineres som engasjementer som ikke er misligholdt, men hvor kundens økonomiske stilling innebærer sannsynlighet for tap på et senere tidspunkt. Et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over 1.000 kr, eller når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale i henhold til sine forpliktelser ovenfor banken. Misligholdte engasjementer risikoklassifiseres i misligholdsklasse J og K. Engasjementer med individuelle nedskrivninger risikoklassifiseres i misligholdsklasse K.

Tabell 27: Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper (beløp i mill. kroner)

Beløp i mill kroner	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger	
31.12.2016				
Jordbruk/skogbruk	13	5	8	4
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	0	0
Industri	48	1	15	10
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	43	23	26	21
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	55	17	25	5
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	581	139	212	195
Eiendomsdrift	257	81	92	29
Tjenesteytende virksomhet	79	600	150	322
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	0	0	0	0
Sum foretak	1 076	866	528	586
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0	158
Massemarked	65	204	62	34
Sum	1 141	1 070	590	778
31.12.2015				
	Samlet engasjementsbeløp			Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
Beløp i mill kroner	Tapsutsatte	Misligholdte	Individuelle nedskrivninger	
Jordbruk/skogbruk	2	27	20	2
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	0	0
Industri	36	2	12	3
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	10	16	14	13
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	56	11	40	27
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	38	8	19	179
Eiendomsdrift	294	75	121	30
Tjenesteytende virksomhet	62	542	35	10
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1	0	0	0
Sum foretak	499	681	261	264
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån	0	0	0	140
Massemarked	49	172	54	16
Sum	548	853	315	420

Nedskrivninger pr. misligholdsklasse

Tabell 28: Nedskrivninger per misligholdsklasse i perioden (beløp i mill. kroner)

Misligholdsklasse (PD-intervall)	2016	2015
A (0,00-0,10 %)	0	0
B (0,10-0,25 %)	0	0
C (0,25-0,50 %)	0	0
D (0,50-0,75 %)	0	0
E (0,75-1,25 %)	0	0
F (1,25-2,50 %)	0	0
G (2,50-5,00 %)	0	0
H (5,00-10,00 %)	0	0
I (10,00 -)	0	0
J	0	0
K	778	420
Sum	778	420

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på geografiske områder

Tabell 29: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill. kroner)

2016	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	409	820	285
Agder-fylkene	104	44	54
Hordaland	475	47	110
Øvrige	153	159	141
Sum	1 141	1 070	590

2015	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	346	694	169
Agder-fylkene	123	81	85
Hordaland	69	50	56
Øvrige	10	28	5
Sum	548	853	315

Engasjementer med verdifall

Tabell 30: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall (beløp i mill. kroner)

2016	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse
Individuelle nedskrivninger	315	192	467	590
Nedskrivninger på grupper av utlån	518		158	675
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	3		2	5
Sum	836	192	627	1 271

2015	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse
Individuelle nedskrivninger	322	185	178	315
Nedskrivninger på grupper av utlån	378		140	517
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	0		3	3
Sum	700	185	321	836

Eksposering for porteføljer der IRB-metoden benyttes

Tabell 31: Eksposering fordelt på misligholdsklasser for porteføljer der IRB-metoden benyttes

2016 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	509	50	23,2 %	25,2 %	95,6 %
	C	3 029	805	37,9 %	31,0 %	81,5 %
	D	2 920	778	43,9 %	27,2 %	93,3 %
	E	4 492	699	52,7 %	26,9 %	93,1 %
	F	5 494	1 155	66,7 %	31,1 %	95,3 %
	G	5 565	838	84,5 %	32,1 %	85,3 %
	H	1 424	163	124,7 %	39,1 %	88,4 %
	I	464	65	176,7 %	44,7 %	94,5 %
	J	7	1	9,9 %	64,4 %	91,9 %
	K	746	16	181,7 %	0,0 %	98,9 %
Sum foretak SMB		24 650	4 571	69,9 %		90,1 %
Spesialiserte foretak						
	A	9	0	15,8 %	20,8 %	100,0 %
	B	1 292	271	23,9 %	29,6 %	87,7 %
	C	4 519	132	36,8 %	24,2 %	99,6 %
	D	4 478	233	41,6 %	26,8 %	96,6 %
	E	6 189	580	53,8 %	27,5 %	90,6 %
	F	7 175	644	62,7 %	28,2 %	97,5 %
	G	4 526	585	80,6 %	33,1 %	96,3 %
	H	2 746	223	96,8 %	31,5 %	98,4 %
	I	624	83	138,8 %	36,3 %	93,7 %
	J	69	0	69,8 %	15,6 %	99,8 %
	K	548	119	107,5 %	8,9 %	82,3 %
Sum foretak spesialiserte		32 176	2 871	60,5 %		95,4 %
Øvrige foretak						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	10	0	13,8 %	0,0 %	100,0 %
	C	141	99	47,7 %	25,5 %	64,5 %
	D	1 461	963	42,3 %	12,7 %	88,8 %
	E	1 848	348	60,9 %	5,5 %	88,8 %
	F	3 441	864	80,3 %	7,6 %	76,8 %
	G	1 117	408	120,0 %	15,6 %	76,3 %
	H	615	38	105,9 %	2,4 %	98,5 %
	I	141	57	115,6 %	8,7 %	38,2 %
	J	41	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	K	374	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum øvrige foretak		9 188	2 776	73,8 %		81,3 %
Massemarked eiendom SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	1 780	571	7,2 %	16,7 %	99,9 %
	C	1 545	129	13,5 %	21,5 %	100,0 %
	D	770	16	21,6 %	24,0 %	100,0 %
	E	736	7	30,4 %	24,4 %	100,0 %
	F	391	6	40,7 %	23,0 %	100,0 %
	G	92	1	55,6 %	21,2 %	99,9 %
	H	75	1	94,0 %	23,2 %	99,9 %

	I	152	1	116,9 %	22,2 %	100,0 %
	J	8	0	11,7 %	13,1 %	100,0 %
	K	13	0	65,9 %	52,8 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom SMB		5 562	731	21,5 %		100,0 %
Engasjement med pant i fast eiendom						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	37 907	11 047	7,1 %	16,2 %	100,0 %
	C	33 393	1 807	13,1 %	19,9 %	100,0 %
	D	22 702	267	20,8 %	21,9 %	100,0 %
	E	20 563	86	29,6 %	23,2 %	100,0 %
	F	8 290	27	41,9 %	23,4 %	100,0 %
	G	1 969	6	59,0 %	22,3 %	100,0 %
	H	1 211	11	86,5 %	21,5 %	100,0 %
	I	1 626	5	126,8 %	22,3 %	100,0 %
	J	186	0	34,5 %	24,4 %	100,0 %
	K	161	5	149,0 %	26,4 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		128 007	13 261	20,2 %		100,0 %
Øvrig massemarked						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	703	364	21,4 %	48,4 %	99,8 %
	C	1 202	286	31,3 %	49,3 %	99,8 %
	D	953	90	43,0 %	50,4 %	99,9 %
	E	1 022	55	53,2 %	50,3 %	99,9 %
	F	434	20	65,3 %	50,4 %	99,9 %
	G	178	4	74,7 %	49,8 %	99,9 %
	H	59	2	82,5 %	50,3 %	99,7 %
	I	72	2	111,2 %	49,4 %	99,4 %
	J	8	0	0,2 %	50,6 %	99,8 %
	K	28	0	6,6 %	88,2 %	100,0 %
Sum øvrig massemarked		4 660	823	43,5 %		99,9 %

2015 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	640	480	24,4 %	18,1 %	97,4 %
	C	4 933	1 262	36,1 %	28,7 %	85,9 %
	D	3 019	474	42,3 %	26,6 %	90,7 %
	E	4 053	651	49,9 %	27,3 %	90,0 %
	F	5 490	1 451	72,4 %	32,9 %	94,7 %
	G	3 851	620	82,6 %	31,9 %	79,2 %
	H	1 276	192	95,9 %	33,3 %	85,1 %
	I	781	113	134,8 %	31,9 %	74,1 %
	J	13	2	44,9 %	60,2 %	88,2 %
	K	142	14	102,6 %	0,0 %	96,0 %
Sum foretak SMB		24 197	5 259	61,3 %		87,7 %
Spesialiserte foretak						
	A	12	3	13,3 %	23,3 %	86,1 %
	B	1 561	574	26,4 %	30,2 %	76,3 %
	C	5 126	328	33,6 %	24,8 %	94,1 %
	D	4 119	565	51,4 %	32,3 %	93,7 %
	E	6 752	317	51,7 %	26,0 %	97,5 %
	F	6 172	841	67,2 %	29,6 %	94,6 %
	G	7 707	1 243	70,4 %	29,3 %	97,1 %

	H	2 861	552	93,2 %	33,0 %	98,0 %
	I	1 244	38	137,2 %	34,9 %	92,0 %
	J	95	1	88,2 %	23,5 %	99,8 %
	K	396	4	95,3 %	7,3 %	99,6 %
Sum foretak spesialiserte		36 044	4 466	61,4 %		94,7 %
Øvrige foretak						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	0	0	7,7 %	0,0 %	100,0 %
	C	305	180	63,3 %	24,0 %	85,2 %
	D	1 089	465	37,9 %	8,5 %	87,0 %
	E	2 610	768	69,0 %	9,5 %	81,0 %
	F	3 703	623	70,5 %	4,7 %	77,0 %
	G	861	120	138,7 %	6,5 %	88,3 %
	H	493	5	103,5 %	0,4 %	99,0 %
	I	80	0	49,3 %	0,0 %	100,0 %
	J	49	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	K	526	4	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum øvrige foretak		9 716	2 165	70,3 %		82,5 %
Massemarked eiendom SMB						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	1 764	573	7,6 %	17,8 %	99,9 %
	C	1 553	162	13,8 %	21,8 %	99,9 %
	D	801	27	20,7 %	22,6 %	100,0 %
	E	805	12	29,2 %	23,9 %	100,0 %
	F	473	4	42,2 %	23,4 %	99,9 %
	G	103	1	53,8 %	19,9 %	100,0 %
	H	84	2	87,2 %	21,4 %	99,9 %
	I	137	1	113,0 %	20,7 %	99,9 %
	J	1	0	2,6 %	40,5 %	100,0 %
	K	15	0	14,8 %	83,3 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom SMB		5 737	781	21,5 %		100,0 %
Engasjement med pant i fast eiendom						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	35 348	9 169	7,1 %	15,9 %	100,0 %
	C	33 232	1 901	13,0 %	19,7 %	100,0 %
	D	22 517	292	20,7 %	21,8 %	100,0 %
	E	21 516	119	29,5 %	23,2 %	100,0 %
	F	9 748	35	41,9 %	23,4 %	100,0 %
	G	2 252	20	59,3 %	22,1 %	100,0 %
	H	1 368	8	96,0 %	23,7 %	100,0 %
	I	1 727	6	132,8 %	23,0 %	100,0 %
	J	204	0	38,7 %	26,0 %	100,0 %
	K	151	12	162,6 %	25,1 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		128 063	11 562	21,2 %		100,0 %
Øvrig massemarked						
	A	0	0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	B	376	146	20,3 %	45,9 %	99,7 %
	C	440	193	29,4 %	46,5 %	99,7 %
	D	271	59	40,8 %	47,9 %	99,7 %
	E	293	41	51,2 %	48,7 %	99,8 %
	F	301	13	62,8 %	48,2 %	99,8 %
	G	239	6	75,7 %	50,5 %	99,9 %
	H	50	2	80,7 %	49,9 %	99,9 %
	I	60	3	114,6 %	48,2 %	99,3 %
	J	8	0	3,0 %	50,5 %	99,7 %
	K	28	0	18,1 %	89,4 %	100,0 %
Sum øvrig massemarked		2 066	463	46,0 %		99,8 %

Regulatoriske krav til IRB-modeller for boliglån

SpareBank 1 SR-Bank benytter ulikt PD-nivå regulatorisk og internt for fast eiendom. Regulatorisk PD-nivå følger av Finanstilsynets rundskriv 8/2014 Krav til IRB-modeller for boliglån: «Langsiktig gjennomsnittlig PD, ifølge Kapitalkravsforskriften § 11-2, skal minst tilsvare et vektet snitt av PD i nedgangstid lik 3,5 prosent og institusjonens eget estimat for PD i normale år, med 20 prosent vekt på førstnevnte». I tillegg skal PD-estimatene tillegges en sikkerhetsmargin slik at ett enkelt engasjement ikke kan ha lavere PD enn 0,2 prosent. Regulatorisk nivå for minimum estimert LGD for boliglån er i rundskrivet satt til 20 prosent. SpareBank 1 SR-Bank har tatt kravene til etterretning og implementert nye regulatoriske nivåer for PD og LGD.

Internt er langsiktig utfall for PD beregnet ved samme metodikk som regulatorisk nivå, men med egne estimater for PD-nivå i nedgangstider. Internt er også PD-modellen kalibrert inn mot det mest konservative av vektet og uvektet mislighold. For massemarked er dette vektet mislighold, både for massemarked med pant i fast eiendom og øvrig massemarked. Internt nivå på estimert LGD følger av den IRB-godkjente LGD-modellen, uten bruk av minimumsgulv. De interne og regulatoriske beregningene utføres med andre ord ved bruk av de samme systemene og modellene, men med noe ulike parametere. SpareBank 1 SR-Bank benytter også ulikt PD-nivå regulatorisk og internt for det øvrige massemarkedssegmentet. Effekten av disse forskjellene framgår av tabellen under.

Tabell 32: Risikoparametre internt vs. regulatorisk

	Kalibreringsnivå (uvektet)	Konverterings- faktor	Nivå estimert tapsgrad*
Massemarked med pant i fast eiendom	PD-modell	EAD	LGD
Internt	0,70 %	100 %	9,6 %
Regulatorisk	0,96 %	100 %	21,5 %
	Kalibreringsnivå (uvektet)	Konverterings- faktor	Nivå estimert tapsgrad*
Øvrig massemarked	PD-modell	EAD	LGD
Internt	2,80 %	100 %	40,8 %
Regulatorisk	3,66 %	100 %	50,9 %

*Nivå på estimert tapsgrad (LGD) gjelder for hele porteføljen.

For bedriftsmarkedet er det fullt samsvar mellom regulatoriske og interne estimater. Alle tabeller presentert i rapporten viser regulatoriske estimater dersom ikke annet er oppgitt.

Sammenligning av risikoparametere med faktisk utfall

Tabellene nedenfor viser gjennomsnittlig estimert og faktisk mislighold for porteføljen i årene 2006-2016. Estimert mislighold (PD) er basert på langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten gjennom en full tapssyklus. Uvektet faktisk IRB-mislighold defineres som antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode sett i forhold til totalt antall kunder. Uvektet mislighold innebærer at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektes like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Tabell 33: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (uvektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2006	0,85 %	0,44 %	2006	3,92 %	2,26 %
2007	0,84 %	0,41 %	2007	3,92 %	2,26 %
2008	0,85 %	0,41 %	2008	3,64 %	2,00 %
2009	0,94 %	0,43 %	2009	3,91 %	2,58 %
2010	1,15 %	0,42 %	2010	4,29 %	2,66 %
2011	1,12 %	0,32 %	2011	3,78 %	1,91 %
2012	1,03 %	0,26 %	2012	3,38 %	1,43 %
2013	1,01 %	0,24 %	2013	3,12 %	1,57 %
2014	0,99 %	0,24 %	2014	3,01 %	1,53 %
2015	0,98 %	0,24 %	2015	2,76 %	1,32 %
2016	0,88 %	0,18 %	2016	2,39 %	0,84 %
Gjennomsnitt	0,97 %	0,32 %	Gjennomsnitt	3,44 %	1,83 %

Foretak		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2006	2,86 %	1,92 %
2007	2,87 %	1,68 %
2008	2,86 %	1,78 %
2009	2,93 %	2,82 %
2010	3,34 %	2,71 %
2011	3,62 %	2,40 %
2012	3,41 %	1,90 %
2013	3,31 %	2,09 %
2014	3,21 %	2,12 %
2015	3,10 %	1,98 %
2016	2,99 %	1,73 %
Gjennomsnitt	3,15 %	2,11 %

Tabell 34: IRB misligholdsnivå – PD per misligholdsklasse (uvektet)

	Estimert mislighold 2016	Faktisk mislighold 2016	Estimert mislighold 2006-2016	Faktisk mislighold 2006-2016
Massemarked med pant i fast eiendom				
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,21 %	0,01 %	0,21 %	0,02 %
C	0,36 %	0,02 %	0,36 %	0,07 %
D	0,62 %	0,03 %	0,61 %	0,12 %
E	0,95 %	0,07 %	0,95 %	0,24 %
F	1,65 %	0,24 %	1,68 %	0,57 %
G	3,47 %	0,85 %	3,45 %	1,34 %
H	7,05 %	2,36 %	7,03 %	2,90 %
I	23,01 %	8,22 %	21,94 %	10,08 %
Sum massemarked med pant i fast eiendom	0,88 %	0,18 %	0,97 %	0,32 %

	Estimert mislighold 2016	Faktisk mislighold 2016	Estimert mislighold 2006-2016	Faktisk mislighold 2006-2016
Øvrig massemarked				
A	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
B	0,00 %	0,00 %	0,24 %	0,00 %
C	0,41 %	0,00 %	0,41 %	0,03 %
D	0,61 %	0,04 %	0,62 %	0,08 %
E	0,96 %	0,16 %	0,97 %	0,26 %
F	1,74 %	0,43 %	1,77 %	0,75 %
G	3,43 %	0,91 %	3,50 %	1,80 %
H	6,99 %	2,07 %	6,94 %	3,64 %
I	23,28 %	11,57 %	21,96 %	13,43 %
Sum øvrig massemarked	2,39 %	0,84 %	3,44 %	1,83 %

	Estimert mislighold 2016	Faktisk mislighold 2016	Estimert mislighold 2006-2016	Faktisk mislighold 2006-2016
Foretak				
A	0,10 %	0,00 %	0,09 %	0,00 %
B	0,23 %	0,00 %	0,22 %	0,00 %
C	0,37 %	0,00 %	0,37 %	0,08 %
D	0,62 %	0,11 %	0,62 %	0,30 %
E	0,97 %	0,67 %	0,97 %	0,58 %
F	1,77 %	0,94 %	1,77 %	1,21 %
G	3,55 %	1,80 %	3,54 %	2,14 %
H	6,97 %	4,20 %	7,04 %	3,98 %
I	15,90 %	10,49 %	16,06 %	12,62 %
Sum foretak	2,99 %	1,73 %	3,15 %	2,11 %

Vektet IRB-mislighold defineres som totalt engasjement som er eller har vært i mislighold i forhold til total eksponering (EAD), og tar dermed hensyn til størrelsen på låneengasjementet. Tabellen under viser gjennomsnittlig vektet estimert og faktisk IRB-mislighold for porteføljen i årene 2006-2016.

Tabell 35: IRB misligholdsnivå – PD-modeller (vektet)

Massemarked med pant i fast eiendom			Øvrig massemarked		
År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2006	1,03 %	0,53 %	2006	3,55 %	1,75 %
2007	1,01 %	0,49 %	2007	3,44 %	1,64 %
2008	1,00 %	0,54 %	2008	3,11 %	0,95 %
2009	1,15 %	0,61 %	2009	3,57 %	3,90 %
2010	1,39 %	0,61 %	2010	4,10 %	1,27 %
2011	1,36 %	0,48 %	2011	4,09 %	1,11 %
2012	1,20 %	0,38 %	2012	3,72 %	0,96 %
2013	1,15 %	0,28 %	2013	3,41 %	0,80 %
2014	1,15 %	0,38 %	2014	3,38 %	1,22 %
2015	1,14 %	0,27 %	2015	2,92 %	1,01 %
2016	1,01 %	0,24 %	2016	2,89 %	0,47 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>1,15 %</i>	<i>0,43 %</i>	<i>Gjennomsnitt</i>	<i>3,47 %</i>	<i>1,35 %</i>

Foretak

År	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
2006	2,03 %	3,49 %
2007	2,26 %	1,78 %
2008	2,53 %	2,73 %
2009	2,62 %	3,43 %
2010	2,89 %	1,40 %
2011	2,95 %	1,25 %
2012	2,66 %	1,71 %
2013	2,62 %	1,28 %
2014	2,37 %	1,74 %
2015	2,19 %	0,82 %
2016	2,07 %	1,64 %
<i>Gjennomsnitt</i>	<i>2,49 %</i>	<i>1,86 %</i>

Tabellen under viser uvektet estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte lån i SpareBank 1 SR-Bank. Forskrift om Kapitalkrav forutsetter at estimert tapsgrad skal representere økonomiske nedgangstider (downturn). Finanstilsynet publiserte i Rundskriv 9/2016 nytt krav til minimum diskonteringsrente tilsvarende 9 prosent ved neddiskontering av innbetalinger og kostnader knyttet til misligholdte engasjementer. SpareBank 1 SR-Bank implementerer ny diskonteringsrente i 2017 med tilbakevirkende effekt. Ved validering av LGD har SpareBank 1 SR-Bank tidligere benyttet historisk utlånsrente til bedriftskunder hentet fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) som grunnlag for diskonteringsrente. Validering for 2016 og med nye estimater var ikke ferdig utarbeidet på rapporteringstidspunktet, men endringen i anvendt diskonteringsrente vil medføre at beregnet realisert LGD vil øke noe. Tabellen under viser estimert og faktisk tapsgrad i perioden 2006-2015 ved bruk av diskonteringsrente fra SSB.

Tabell 36: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (uvektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2015	Faktisk tapsgrad 2015	Estimert tapsgrad 2006-2015	Faktisk tapsgrad 2006-2015
Massemarked med pant i fast eiendom*	20,0 %	1,9 %	20,0 %	4,0 %
Øvrig massemarked	0,0 %	0,0 %	17,5 %	8,3 %
Foretak	55,3 %	40,2 %	56,2 %	27,1 %

*Internt estimert uvektet tapsgrad for massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) er 14,3 % i 2015 og 13,6 % i årene 2006-2015.

Tabell 37: IRB tapsgrad for misligholdte lån – LGD (EAD-vektet)

Portefølje	Estimert tapsgrad 2015	Faktisk tapsgrad 2015	Estimert tapsgrad 2006-2015	Faktisk tapsgrad 2006-2015
Massemarked med pant i fast eiendom*	20,0 %	1,3 %	20,0 %	3,4 %
Øvrig massemarked	0,0 %	0,0 %	16,1 %	2,6 %
Foretak	29,7 %	13,9 %	42,6 %	14,5 %

*Internt estimert EAD-vektet tapsgrad for massemarked med pant i fast eiendom (uten regulatoriske minimumskrav) er 15,5 % i 2015 og 15,6 % i årene 2006-2015.

Forventet tap (EL) beskriver det tapet konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Regnskapsmessig skiller det ikke mellom massemarked med og uten pant i fast eiendom ved tapsføring. Tabellen under viser gjennomsnittlig forventet tap og faktiske regnskapsførte tap for massemarked samlet og for foretak de tre siste årene.

Tabell 38: IRB forventet tap (EL) og faktisk netto regnskapsførte tap

Massemarked			Foretak		
År	Forventet tap	Faktisk tap	År	Forventet tap	Faktisk tap
2014	0,12 %	0,01 %	2014	0,89 %	0,25 %
2015	0,21 %	0,01 %	2015	0,95 %	0,36 %
2016	0,26 %	0,02 %	2016	1,11 %	0,78 %

Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant (IRB)

Tabell 39: Samlet engasjementsbeløp (i mill. kroner) og andelen som er sikret med pant i fast eiendom fordelt på engasjementskategorier (IRB)

Engasjementskategori	2016		2015	
	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾
Foretak				
Spesialiserte foretak	33 738	53 %	38 057	50 %
Foretak SMB	27 353	18 %	27 604	14 %
Øvrige foretak	11 308	5 %	11 775	4 %
Massemarked				
Engasjementer med pant i fast eiendom	128 013	87 %	128 069	87 %
Massemarked SMB	5 563	85 %	5 739	84 %
Øvrige massemarkedsengasjementer	4 666	3 % ²⁾	2 071	5 % ²⁾
Sum	210 641		213 315	

¹⁾ Andel er totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori

²⁾ Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp.

Faktiske verdiendringer

Tabell 40: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi	Verdiendring
	31.12.2016	i 2016 (i %)	31.12.2015	i 2015 (i %)
Massemarkedsengasjementer	138 242	1,7 %	135 879	7,1 %
-herav massemarked SMB	5 563	-3,1 %	5 739	-1,1 %
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	128 013	0,0 %	128 069	7,5 %
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	4 666	125,3 %	2 071	9,1 %
Spesialiserte foretak	33 738	-11,3 %	38 057	-5,3 %
Foretak SMB *	27 353	-0,9 %	27 604	4,3 %
Øvrige foretak	11 308	-4,0 %	11 775	14,7 %
Sum	210 641	-1,3 %	213 315	4,7 %

Beløp i mill kroner	Verdi	Verdiendring	Verdi
	31.12.2014	i 2014 (i %)	31.12.2013
Massemarkedsengasjementer	126 872	6,8 %	118 788
-herav massemarked SMB	5 804	2,7 %	5 651
-herav engasjementer med pant i fast eiendom	119 170	7,2 %	111 214
-herav øvrige massemarkedsengasjementer	1 898	-1,3 %	1 923
Spesialiserte foretak	40 193	18,1 %	34 037
Foretak SMB *	26 459	7,5 %	
Øvrige foretak	10 264		34 153
Sum	203 788	9,0 %	186 978

*Fra og med 2014 er foretak SMB en egen kategori som tidligere var klassifisert som øvrige foretak. Verdiendring i 2014 er derfor basert på summen av foretak SMB og øvrige foretak.

Investeringer

Aksjer og andeler klassifiseres som enten til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 41: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen) fordelt etter formål (beløp i mill. kroner)

	Investeringer	31.12.2016	31.12.2015
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet	HitecVision Asset Solutions LP	32	24
	Optimarin	24	0
	SR-PE-Feeder III KS	19	17
	Hitec Vision Private Equity IV LP	10	11
	Reiten & Co Capital Partners VII L P	10	7
	Energy Ventures IV LP	9	11
	Øvrige finansielle investeringer	57	70
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		161	140
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	Sparebanken Hedmark	127	0
	Bank 1 Oslo Akershus *	0	146
Sum strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat		127	146
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	Visa Norge IFS	33	95
	Øvrige strategiske investeringer	2	1
Sum strategiske investeringer tilgjengelig for salg		35	96
Sum		323	382

* Bank 1 Oslo ble solgt til Sparebanken Hedmark i 2. kvartal 2016, ble rapportert som virksomhet som skal selges 31.12.2015.

Tabell 42: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill. kroner)

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap	Urealiserte gevinster eller tap	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2016					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	161	161	0	-39	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	127	127	0	19	19
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	35	35	62	0	33
Sum	323	323	62	-20	52
2015					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	140	140	2	-27	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat *	146	146	0	9	68
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	96	96	0	0	95
Sum	382	382	2	-18	163

* Bank 1 Oslo ble solgt til Sparebanken Hedmark i 2. kvartal 2016, ble rapportert som virksomhet som skal selges 31.12.2015.

Tabell 43: Oversikt over type og verdi av børsnoteerte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer)

Beløp i mill kroner	Verdi 2016	Verdi 2015
Unotert	288	286
Omsatt på børs	0	0
Øvrige	35	96
Sum	323	382

Tabell 44: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv.

		Risikovektet balanse 2016 ¹⁾	Risikovektet balanse 2015 ¹⁾
Rente og valutainstrumenter	203 648	1 854	2 850
Svekket kredittverdighet motpart (CVA)		701	1 050
Sum finansielle derivater	203 648	2 555	3 900

1) Risikovektet balanse beregnes etter standardmetoden.

Renterisiko

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på en prosent er totalt 85 mill. kroner fordelt på 35 mill. kroner og 50 mill. kroner på totalbalansen for henholdsvis SR-Bank Markets og Treasury.

Tabell 45: Resultateffekten ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng ved utgangen av de to siste årene dersom samtlige finansielle instrumenter ble vurdert til virkelig verdi

	31.12.2016	31.12.2015
Sertifikater og obligasjoner	-28	-21
Fastrenteutlån til kunder	-21	-13
Øvrige utlån og innskudd	-86	-86
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	127	99
Annet	-3	1
Total renterisiko	-11	-20

Løpetidsbånd		
0 - 3 mnd	-6	-16
3 - 6 mnd	-4	-15
6 - 9 mnd	13	5
9 - 12 mnd	5	8
12 - 18 mnd	-6	5
18 - 24 mnd	0	0
2 - 10 år	-13	-7
10 år +	0	0
Total renterisiko	-11	-20

Løpetidsbånd		
NOK	-2	26
EUR	-4	-31
USD	-6	-11
CHF	3	-1
Øvrige	-2	-3
Total renterisiko	-11	-20

Øvrige vedlegg

Tabellene i dette kapitlet finnes også i eget vedlegg (Excel) som oppdateres kvartalsvis. I tillegg inneholder vedlegget tabeller som viser følgende:

- De viktigste avtalevilkårene for kapitalinstrumenter (arkfane 28)
- Sammensetningen av ansvarlig kapital (arkfane 29)
- Forholdet mellom ansvarlig kapital i regnskapet og den ansvarlige kapitalen som beregnes for kapitaldekningsformål (arkfane 30)
- Beregning av uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio) (arkfane 31)
- Overholdelse av krav om motsyklisk kapitalbuffer (arkfane 32)

